

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ (ΕΛΛΗΝΙΚΟ) ΝΑΥΤΙΚΟ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 1974

(Συγκρότηση – Πραξικόπημα και Τουρκική εισβολή)

Το Κυπριακό πρόβλημα έχει ρίζες τόσο βαθιές και σύνθετες ώστε μια τεράστια βιβλιογραφία να συνοδεύει κάθε φάση της εξέλιξης του είτε σε πολιτικό επίπεδο, είτε σε διπλωματικό, είτε σε στρατιωτικό. Προκειμένου να γίνει αντιληπτή η συγκρότηση και η δράση ενός επιμέρους τομέα όπως του Κυπριακού Ναυτικού κρίνεται απαραίτητη μια σύντομη ιστορική αναδρομή στα γεγονότα και στις εμπλεκόμενες δυνάμεις που τα διαμόρφωσαν έτσι ώστε να γίνουν κατανοητές οι ενέργειες όλων εκείνων που εκόντες άκοντες έπαιξαν κάποιο ρόλο σ' αυτά.

Μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο οι Κύπριοι υπό την ηγεσία του Αρχ. Μακαρίου απαίτησαν την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα με νομική και πολιτική βάση την αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών. Η διακήρυξη αυτή εκδόθηκε από την Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών τον Νοέμβριο του 1950. Κατ' αυτήν « **ένας λαός που τελεί σε μόνιμη σχέση με συγκεκριμένο εδαφικό χώρο έχει το δικαίωμα να διαμορφώνει την πολιτειακή του υπόσταση με δημοκρατικό πολίτευμα και διακριτές τις εξουσίες του**». Το 1950 διοργανώθηκε Πανκύπριο δημοψήφισμα για την ένωση με την Ελλάδα. Υπέγραψαν υπέρ της ένωσης το 97,5% μεταξύ των οποίων και μεμονωμένοι Τουρκοκύπριοι. Οι Άγγλοι πρότειναν στους Κυπρίους νέο σχέδιο Συντάγματος το οποίο τους παραχωρούσε μια μορφή «Διοικητικής Αυτονομίας». Οι Κύπριοι το απέρριψαν γιατί τους στερούσε το άμεσο δικαίωμα της αυτοδιάθεσης. Τον Δεκέμβριο του 1952 νέο ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ ζητούσε από τα κράτη μέλη του να **«προαγάγουν το δικαίωμα των λαών για αυτοδιάθεση και να διευκολύνουν την άσκηση του δικαιώματος τούτου στα εδάφη που είχαν υπό την διοίκηση τους με την διενέργεια δημοψηφίσματος**». Το 1953 επιχειρήθηκε από τον Αρχ. Μακάριο η εγγραφή για συζήτηση του Κυπριακού στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Η Ελληνική κυβέρνηση δεν υποστήριξε τις προσπάθειες του. Ένα χρόνο μετά το 1954 η κυβέρνηση του Αλεξ. Παπάγου κατέθεσε την πρώτη προσφυγή για το Κυπριακό στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Παρά ταύτα η Αγγλία αδιαφόρησε για τις αποφάσεις του ΟΗΕ και διαστόματος του Υφυπουργού Αποικιών Χένρυ Χόπκινσον δήλωνε στις 28-7-1954 πως **«ορισμένες περιοχές μέσα στην Κοινοπολιτεία λόγω των ιδιαζουσών συνθηκών δεν μπορούν να περιμένουν ότι θα ήταν ποτέ δυνατόν να καταστούν πλήρως ανεξάρτητες....»**.¹

Την 1^η Απριλίου 1955 άρχισε επίσημα ο ένοπλος απελευθερωτικός αντιαποικιακός αγώνας της ΕΟΚΑ με στόχο την Αυτοδιάθεση-Ένωση. Πολιτικός αρχηγός του αγώνα ο Μακάριος και στρατιωτικός ο Γ. Γρίβας-Διγενής. Κατά την διάρκεια του τετράχρονου αγώνα ο οποίος έλαβε παλλαϊκό χαρακτήρα υπήρξαν στιγμές απaráμιλλης ανδρείας και ηρωισμού των Κυπρίων που προκάλεσαν διεθνή θαυμασμό.

---

¹ Γ.ΤΕΝΕΚΙΔΗ-Γ.ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ, *Κύπρος ιστορία και προβλήματα του λαού της*, ΕΣΤΙΑ, Αθήνα 1981

Μέσα σε αυτό το κλίμα και κυρίως υπό την πίεση που άσκησε ο ξεσηκωμός του Κυπριακού λαού και η ένοπλη δράση της ΕΟΚΑ η Αγγλική διπλωματία προώθησε την λύση της ανεξαρτησίας της Κύπρου με μειωμένη εθνική κυριαρχία. Μετά την απομάκρυνση της από την Ιορδανία, το Ιράκ, και τη διώρυγα του Σουέζ η Κύπρος παρέμενε η μόνη της αποικία στην Μ.Ανατολή και αγωνιζόταν να μην την χάσει. Σαν μέσο για την επίτευξη του στόχου της χρησιμοποίησε τους Τουρκοκυπρίους αναβαθμίζοντας τον ρόλο τους. Γνώριζε βέβαια ότι οι Τουρκοκύπριοι ελέγχονταν από την Τουρκία την οποία με αυτόν τον τρόπο καθιστούσε μέρος του προβλήματος παρά το γεγονός ότι με την Συνθήκη της Λοζάνης του 1923 η Τουρκία είχε απεμπολήσει κάθε δικαίωμα της στο νησί.

Οι ΗΠΑ που από το 1957 είχαν ενεργή ανάμιξη στο Κυπριακό προωθούσαν λύσεις που θα ήταν κοινά αποδεκτές τόσο από την Ελλάδα όσο και από την Τουρκία. Αυτό δήλωνε η άποψη « λύση στα πλαίσια του ΝΑΤΟ». Η βασική τους επιδίωξη ήταν να αποκλείσουν κάθε πιθανότητα ένοπλης σύρραξης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας και να αποκλείσουν την πιθανότητα διολίσθησης της Κύπρου προς τον Σοβιετικό συνασπισμό.²

Το 1956 η Τουρκική κυβέρνηση καθόρισε τους στρατηγικούς της στόχους για το Κυπριακό. Ανέθεσε στον καθηγητή του Συνταγματικού Δικαίου Νιχάτ Ερίμ την εκπόνηση σχεδίου για την **επανάκτηση** της Κύπρου. Το σχέδιο που συνέταξε ο Νιχάτ Ερίμ περιελάμβανε τις ακόλουθες πέντε βασικές αρχές που παρατίθενται κατωτέρω γιατί αποτελούν έκτοτε τις Τουρκικές πάγιες θέσεις για την Κύπρο.

Οι διεκδικήσεις στην Κύπρο θα πρέπει να στηρίζονται σε πολιτικούς λόγους χωρίς να διαταράσσονται οι σχέσεις με την Μεγάλη Βρετανία.

Στο νησί υπάρχουν δύο διαφορετικές κοινότητες η κάθε μία από τις οποίες έχει το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης. Η λύση θα αποφασισθεί με διαφορετικά δημοψηφίσματα.

Η αρχή της αυτοδιάθεσης θα πρέπει να εφαρμοσθεί με την μετακίνηση Ελληνικού πληθυσμού για να υπάγονται στην διοίκηση της επιθυμίας τους αλλά και για να μην καταπατούνται τα δικαιώματα της Τουρκικής κοινότητας που είναι μειοψηφία και να διασφαλίζεται επίσης η ασφάλεια της Τουρκίας.

Η Τουρκία θα πρέπει να καθορίσει την ασφαλέστερη μορφή διχοτόμησης, λαμβάνοντας υπ όψιν τα οικονομικά και στρατιωτικά της συμφέροντα καθώς και τα συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων. Στην ασφάλεια της περιοχής που θα παραχωρηθεί στους Ρωμιούς της Κύπρου θα πρέπει να συμμετέχει και η Τουρκία γιατί το θέμα σχετίζεται τόσον με την ασφάλεια της ίδιας όσον και με αυτή της Μ. Ανατολής

Πρέπει να επιδιωχθεί η ελεύθερη μετάβαση Τούρκων προς την Κύπρο. Υπό την προϋπόθεση ότι θα λάβουμε τα μέτρα μας το σύνολο του Τουρκικού πληθυσμού μπορεί να αυξηθεί στο ποσοστό που ανερχόταν επί Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Τότε δεν θα

---

² Μ.ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, Η Ιστορία μιας Εποχής, Ι.Φλώρος, Αθήνα 1987

ανησυχούμε για την έκβαση του δημοψηφίσματος που θα γίνει είτε για τον καθορισμό του συνόλου της νήσου είτε για τη διχοτόμηση.³

Για επίτευξη των ανωτέρω θέσεων ιδρύθηκε το 1957 στο Γενικό Επιτελείο της Τουρκίας η ΟΗΔ (Διεύθυνση Ειδικού Πολέμου) στην οποία ανατέθηκε η συγκρότηση στην Κύπρο της ΤΜΤ (Τουρκικής Οργάνωσης Αντίστασης). Σκοπός της ήταν ο απόλυτος πολιτικός και στρατιωτικός έλεγχος της Τουρκοκυπριακής κοινότητας από την Άγκυρα, ώστε να αποτελέσει αφ ενός πολιτικό φορέα των επιδιώξεων της, και αφ ετέρου ένα σημαντικό αντίβαρο έναντι της ΕΟΚΑ. Στόχος της ήταν να αριθμεί περί τους 10.000 μαχητές μέχρι το 1960.⁴

Στην Ελλάδα από την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου καμιά κυβέρνηση δεν είδε την Τουρκία ως εθνικό κίνδυνο. Μέσα στο έντονα μετεμφυλιακοπολεμικό κλίμα που επικρατούσε και της αυξημένης πολιτικής επιρροής των ΗΠΑ στις εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις φόβους προκαλούσε ο κομμουνιστικός κίνδυνος από βορρά και το Κυπριακό εθεωρείτο σαν πονοκέφαλος που δηλητηρίαζε τις φιλικές και συμμαχικές σχέσεις με τους δυτικούς εταίρους. Οι Ελληνικές κυβερνήσεις επιζητούσαν την Ένωση ως λύση του Κυπριακού προκειμένου να μην γίνει η Κύπρος, Κούβα. «Το δίλημμα είναι: Νατοποίηση ή Κούβα» έγραφε ο Γεώργιος Παπανδρέου προ της επισκέψεως του στην Αμερική στον Πρόεδρο Τζόνσον. Και λέγοντας νατοποίηση εννοούσε την Ένωση με την Ελλάδα.⁵

Τον Σεπτέμβριο 1955, μετά από πρόσκληση της Αγγλίας, η Ελλάδα και η Τουρκία έλαβαν μέρος σε τριμερή διάσκεψη για τι Κυπριακό στο Λονδίνο. Ήταν η πρώτη επίσημη εμπλοκή της Τουρκίας στο Κυπριακό γεγονός που θεωρήθηκε ως μεγάλη διπλωματική επιτυχία για την Τουρκία και αποτυχία για την Ελλάδα αφού καθιστούσε τους Τούρκους ισότιμους συνομιλητές.

Τον Φεβρουάριο του 1959 οι κυβερνήσεις της Αγγλίας της Ελλάδας και της Τουρκίας προσυπέγραψαν στην Ζυρίχη την συμφωνία παραχώρησης ανεξαρτησίας στην Κύπρο. Η Συμφωνία επικυρώθηκε στο Λονδίνο τον ίδιο μήνα με την συμμετοχή και των εκπροσώπων της Ελληνοκυπριακής και Τουρκοκυπριακής κοινότητας της Κύπρου. Στις 13-12-1959 εξελέγη Πρόεδρος της δημοκρατίας ο Αρχ. Μακάριος και Αντιπρόεδρος ο Φ. Κιουτσούκ. Στις 16-8-1960 τέθηκε σε εφαρμογή το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας και στις 31-7-1960 έγιναν οι πρώτες βουλευτικές εκλογές. Η Κυπριακή Δημοκρατία αναγνωρίσθηκε ως ανεξάρτητο κράτος από το σύνολο των χωρών και έγινε αποδεκτή ως πλήρες μέλος του ΟΗΕ.⁶

---

³ ΠΟΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ.

⁴ Μ.ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, Ως άνω

⁵ Μ.ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, Ως άνω

⁶ Γ.ΤΕΝΕΚΙΔΗΣ-Γ.ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ, Ως άνω

Οι Άγγλοι είχαν επιτύχει τον στρατηγικό τους στόχο, δηλαδή την άσκηση κυριαρχικών δικαιωμάτων στο 3% του Κυπριακού εδάφους και την συμμετοχή τους στις Κυπριακές εξελίξεις ως εγγυήτρια δύναμη.

Οι Τούρκοι δεν τον είχαν επιτύχει. Δεν είχαν επιτύχει ούτε την διχοτόμηση, ούτε τον γεωγραφικό διαχωρισμό των δύο κοινοτήτων. Εξέλαβαν όμως τις Συνθήκες ως ένα ενδιάμεσο στάδιο που αργότερα θα μπορούσαν να τροποποιήσουν ώστε να επιτύχουν το επιθυμητό για αυτούς αποτέλεσμα στα πλαίσια των στόχων που είχαν καθορίσει. Για το λόγο αυτό κάτω από την καθοδήγηση της Άγκυρας οι Τουρκοκύπριοι έφεραν προσκόμματα στην ομαλή λειτουργία του Συντάγματος.

Οι Έλληνες δεν πέτυχαν την ένωση. Η ανεξαρτησία όμως και ο έλεγχος που θα ασκούσαν ως εγγυήτρια δύναμη πάνω στην Κυπριακή κυβέρνηση ικανοποιούσε προς το παρόν τις Ελληνικές κυβερνήσεις. Όχι όμως και τον λαό.

Η Κυπριακή κυβέρνηση είδε τις Συνθήκες ως ενδιάμεση λύση προς τον στόχο της Αυτοδιάθεσης, και πίστευε ότι θα μπορούσε να τις ανατρέψει μέσω του ΟΗΕ και του Κινήματος των Αδεσμεύτων προς τους οποίους στράφηκε ο Μακάριος, ο οποίος είχε δει, ότι οι Συμφωνίες αυτές δεν θα ευδοκμούσαν και θα απέβαιναν εκ των πραγμάτων ανενεργές. Η δυναμική μειοψηφία των Γριβικών δεν δέχθηκε τις Συμφωνίες.

Η περίοδος από τον Νοέμβριο του 1963 που ο Μακάριος έθεσε το θέμα της αναθεώρησης του Συντάγματος μέχρι το 1974 που πραγματοποιήθηκε το πραξικόπημα εναντίον του είναι η πλέον δραματική στην πορεία του Κυπριακού προβλήματος. Περιλαμβάνει προσπάθειες των Τουρκοκυπρίων για δημιουργία αυτόνομων θυλάκων εντός του Κυπριακού εδάφους, εκκαθαριστικές επιχειρήσεις της Εθν. Φρουράς εναντίον των Τουρκοκυπρίων (γεγονότα Κοφίνου), χάραξη της «πράσινης Γραμμής», επέμβαση της Τουρκικής αεροπορίας, απειλές των Τούρκων για απόβαση, υποβολή διχοτομικών σχεδίων για λύση, δημιουργία της ΕΟΚΑ Β, σχέδια ανατροπής του Μακαρίου, απόπειρα πραξικοπήματος το 1972, εκκλησιαστική κρίση, βομβιστικές επιθέσεις, δολοφονίες πολιτών, απαγωγές υπουργών, δολοφονίες υπουργών και απόπειρες εναντίον του ίδιου του Μακαρίου. Ο Μακάριος στράφηκε προς την Σοβιετική Ένωση και τους Αδέσμευτους τόσο για πολιτική όσο και για στρατιωτική βοήθεια. Οι Αμερικανοί, το NATO και η Ελλάδα φοβόντουσαν διολίσθηση του Μακαρίου προς το αποκαλούμενο «Σιδηρούν Παραπέτασμα».⁷ Βρισκόμαστε στην καρδιά του Ψυχρού Πολέμου. Σε αντίθεση με τους Τούρκους και τους Τουρκοκύπριους η Ελληνικές κυβερνήσεις και η Κυπριακή ηγεσία σπάνια είχαν συναντίληψη και κοινή πολιτική. Στην Κύπρο την πλειοψηφία του λαού την ήλεγχε ο Μακάριος αλλά οι οπαδοί του Γρίβα (οι ενωτικοί) ήταν μεν μειοψηφία αλλά πολύ δυναμική. Στην Ελλάδα ο Μακάριος άρχισε να αμφισβητείται από τους πολιτικούς. Το κλίμα στην Κύπρο άρχισε να μεταβάλλεται και οι Έλληνες Αξιωματικοί ήταν πλέον επιθυμητοί στην Κύπρο μόνο από τη μειοψηφία των ενωτικών. Το

---

⁷ Μ.ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, Ως άνω

«Εφεδρικό Σώμα» (στρατιωτική-αστυνομική οργάνωση) δημιούργημα του Μακαρίου, ασκούσε έντονες ψυχολογικές πιέσεις εναντίον των εξ Ελλάδας στρατιωτικών.

Στην περίοδο αυτή η πολιτική των ΗΠΑ υπήρξε σταθερά κατευναστική. Μέλημα τους η αποφυγή αποσταθεροποίησης της νοτιανατολικής πτέρυγας του ΝΑΤΟ. Η αποφυγή διολίσθησης της Κύπρου προς τον Σοβιετικό συνασπισμό και η αναζήτηση της λύσεως στα πλαίσια του ΝΑΤΟ. Είχαν ήδη αποτρέψει το 1964 μια απόπειρα Τουρκικής εισβολής, μια σύρραξη μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας το 1967, και το 1972 μια απόπειρα πραξικοπήματος εναντίον του Μακαρίου από την χούντα. Το 1974 τα πράγματα είχαν διαφοροποιηθεί. Ήταν η εποχή που ο Νίξον αντιμετώπιζε το σκάνδαλο Ουώτεργκεϊτ και στην ουσία ο Κίσινγκερ εφάρμοζε την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ. Μια πολιτική που χαρακτηρίστηκε σε σεμινάριο που έγινε το 1975 στην Ουάσιγκτον «με έλλειψη αφοσίωσης σε ένα σύστημα αξιών που ένα έθνος όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες έχει ευγενικά υπερασπιστεί τόσο καιρό».⁸ Έχει αποδειχθεί πλέον από πολλούς ερευνητές η ανάμιξη του Στέιτ Ντιπάρτμεντ τόσο στην σχεδίαση του πραξικοπήματος όσον και στις εξελίξεις μετά από αυτό.

Η πολιτική της Αγγλίας υπήρξε ανάλογη εκείνης των ΗΠΑ, των οποίων ΗΠΑ η Αγγλία, είναι ένας πιστότατος ακόλουθος. Ύστερα από το πραξικόπημα η Βουλή των Κοινοτήτων διόρισε εξαμελή ειδική επιτροπή (Select Committee) για να εξετάσει την πολιτική της Βρετανικής κυβέρνησης σχετικά με τα γεγονότα του 1974 που αναφερόταν στο πραξικόπημα και την εισβολή. Στο βασικό της συμπέρασμα αναφέρει «Δεν υπάρχει λόγος αμφιβολίας ότι κατά την διάρκεια της επίσκεψης του στο Λονδίνο ο Ετζεβίτ εισηγήθηκε κοινή αγγλο-τουρκική επέμβαση... Η Βρετανία είχε το νομικό δικαίωμα να επέμβει, είχε την ηθική υποχρέωση να επέμβει είχε την στρατιωτική ικανότητα να επέμβει. Δεν επενέβει για λόγους που η κυβέρνηση αρνείται να δώσει... Πολιτικοί υπολογισμοί πρέπει να έπαιξαν τον ρόλο τους». Ένα περίπου χρόνο αργότερα ο Τούρκος πρόεδρος Κοροτούρκ δήλωσε σε δημοσιογράφους ότι οι Βρετανοί ενεθάρρυναν την Τουρκία να προχωρήσει στην εισβολή. Ο Κοροτούρκ έλεγε τον Μάιο 1975 ότι η Τουρκική πρόθεση ήταν να γίνει μια αναίμακτη επιχείρηση και γι' αυτό έστειλαν τον πρωθυπουργό τους στο Λονδίνο. Όμως οι Βρετανοί απάντησαν ότι δεν μπορούσαν να βοηθήσουν με συμμετοχή τους στην επιχείρηση και οι Τούρκοι αν μπορούσαν ας προχωρούσαν μόνοι τους.⁹

Οι Ελληνικές κυβερνήσεις είχαν αρχίσει να συζητούν την Ένωση με παράλληλη παροχή εδαφικών ανταλλαγμάτων προς τους Τούρκους, προκειμένου να ικανοποιηθεί η απαίτηση τους για εξασφάλιση των νοτίων συνόρων τους (σχέδιο Άτσεσον). Η αρχική θέση στο σχέδιο και τις παραλλαγές του ήταν αρνητική. Στην συνέχεια ο Έλληνας Πρωθυπουργός Γ. Παπανδρέου διαφοροποίησε την θέση του από την οποία εκπορεύτηκε η περίφημη δήλωση του «όταν σου χαρίζουν μια πολυκατοικία μπορείς να δώσεις ένα διαμέρισμα», για να διατυπώσει αργότερα την τελική του θέση με την φράση «Η Ελλάς ουδέν ζητεί διατί να

---

⁸ Μ.ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, Ως άνω

⁹ Μ.ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, Ως άνω

δώσει; Η Τουρκία ουδέν δίδει διατί να πάρει;».¹⁰ Ο Κ. Μητσοτάκης σε επιστολή του στην εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ στις 14-7-2009 ανέφερε ότι το Υπουργικό Συμβούλιο στην Ελλάδα ομόφωνα είχε αποδεχτεί το σχέδιο Άτσεσον.¹¹ Οι παλινδρομήσεις αυτές εκλαμβάνονταν από τους Τούρκους ως παράθυρο προς την εκπλήρωση του δικού τους στόχου της διχοτόμησης. Οι Αμερικανοί διέβλεπαν ότι με λίγη πίεση οι Έλληνες θα δεχόταν την Ένωση και παράλληλα κάποιας μορφής διχοτόμηση. Σιγά-σιγά άρχισε να γίνεται πεποίθηση στις Ελληνικές κυβερνήσεις ότι το μόνο εμπόδιο για την εκπλήρωση των στόχων τους ήταν ο Μακάριος ο οποίος δεν δεχόταν τέτοιου είδους συμφωνίες. Το δικτατορικό καθεστώς στην Ελλάδα επέλεξε βιαιότερες λύσεις έναντι του Μακαρίου.¹²

Η σταθερή θέση του Μακαρίου ήταν Αυτοδιάθεση και Ένωση λέγοντας ότι η Ένωση διέρχεται μέσα από την ακηδεμόνευτη Ανεξαρτησία και ότι η επίλυση του Κυπριακού θα πρέπει να προκύψει μέσα από τις διαδικασίες και διακηρύξεις του ΟΗΕ. Το 1968 διαφοροποίησε την πολιτική του θέση με νέα που ήταν η επιδίωξη «του εφικτού και όχι του ευκαταίου». Επανεξελέγη με ποσοστό 95,5%.

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας του 1960 προέβλεπε την συγκρότηση Ενόπλων Δυνάμεων ικανών να εκτελέσουν χερσαίες, ναυτικές και αεροπορικές επιχειρήσεις. Αυτή η πρόνοια του Συντάγματος αποτέλεσε και την αιτία για την έναρξη των απαραίτητων διαδικασιών και ενεργειών ώστε να δημιουργηθεί το Κυπριακό Ναυτικό. Η ανάγκη έγινε επιτακτική ιδιαίτερα μετά τους βομβαρδισμούς της Τουρκικής αεροπορίας τον Αύγουστο του 1964 στα γεγονότα Μανσούρας-Κοκκίνων. Συστήθηκε το Ειδικό Μικτό Επιτελείο Κύπρου (ΕΜΕΚ) στο οποίο προϊστάτο ο Στρατηγός Γ. Γρίβας και συμμετείχαν εκπρόσωποι και των τριών κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων. Από το Πολεμικό Ναυτικό συμμετείχε ο Πλωτάρχης Γ. Δημητρόπουλος.

---

¹⁰ Μ.ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, Ως άνω

¹¹ Μ.ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, Ως άνω

¹² Μ.ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, Ως άνω

Ο Μακάριος αντιμετώπιζε σοβαρό πρόβλημα στην αγορά πολεμικού υλικού γιατί οι αγορές της Δύσης ήταν κλειστές για την Κύπρο. Για τον λόγο αυτό αποφάσισε την αγορά πολεμικού υλικού από την Σοβιετική Ένωση. Το κύριο υλικό για το Κυπριακό Ναυτικό που αγοράστηκε από την Σοβιετική Ένωση περιελάμβανε.¹³

- Έξη Τορπιλακάτους.
- Τριάντα έξη τορπίλες μάχης.
- Τρείς τορπίλες γυμνασίων.
- Τρείς αεροσυμπιεστές.
- Υλικά εγκατάστασης συνεργείου τορπιλών.
- Δύο φορεία τορπιλών.
- Δύο σταθμούς ασυρμάτου VHF μετά μονάδων τροφοδότησης.
- Ένα γερανοφόρο όχημα.
- Ένα αυτοκίνητο μεταφοράς τορπιλών.
- Εκατόν ογδόντα τόνους καυσίμων.
- Αμοιβό υλικό μηχανολογικό, ηλεκτρολογικό, ηλεκτρονικό, ναυτιλίας, ελέγχου βλαβών, και πυροβολικού.
- 48.000 βλήματα των 14,5 χιλ.
- Υλικό στρατωνισμού των έξη Τορπιλακάτων.

Το Ελληνικό Πολεμικό Ναυτικό απέστειλε στην Κύπρο:

- Πυροβόλα των 3,7', 40 χιλ. και 20χιλ.
- Τέσσερα Καναδικά Radar τύπου A/A No 4 MK 6/2. Τα Radar ήταν τοποθετημένα εντός οχημάτων που μπορούσαν να ρυμουλκηθούν, ο εσωτερικός χώρος των οποίων ήταν διαμορφωμένος σε μικρό θάλαμο επιχειρήσεων. Είχαν εμβέλεια 50 ναυτικά μίλια.
- Δύο παλαιά Γερμανικής ναυπήγησης του 1935 Παράκτια Περιπολικά που ενεργοποίησε στον Ναύσταθμο Σαλαμίνας. Τα πλοία αυτά είχαν αγορασθεί από τον Κύπριο επιχειρηματία Α.Λεβέντη και έλαβαν τα ονόματα Π/Π ΑΡΙΩΝ και Π/Π ΦΑΕΘΩΝ

Η Κυπριακή κυβέρνηση μετά από υπόδειξη των Ελλήνων Αξιωματικών προχώρησε στην επίταξη εκτάσεως στην περιοχή Μπογάζι πλησίον της Αμμοχώστου όπου βρίσκονταν εγκαταλειμμένες κτιριακές εγκαταστάσεις και ευκολίες φορτώσεως υλικών σε πλοία που μπορούσαν να παραβάλλουν σε μικρή προβλήτα. Το όλο συγκρότημα ανήκε στο παρελθόν στον επιχειρηματία Μποδοσάκη. Η έκταση αυτή αποτέλεσε την Υπηρεσία Διοικητικής Μέριμνας του Κυπριακού Ναυτικού και ονομάστηκε Ναυτική Βάση Χρυσούλης (NBX) προς τιμή του φονευθέντος Υπάρχου του Π/Π ΦΑΕΘΩΝ. Η όλη δημιουργία και λειτουργία της Βάσης για την υποστήριξη των Τ/Α ήταν έργο του Υποπλοιάρχου(Μ) Ε. Ξενιτίδη που

---

¹³ ΑΝΤΙΝΑΥΑΡΧΟΙ Δ.ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ-Γ.ΔΕΜΕΣΤΙΧΑΣ, *Ίδρυση Κυπριακού Ναυτικού*

ανέλαβε Διοικητής της. Από τα πρώτα μελήματα του ήταν η ανάπτυξη των απαραίτητων υποδομών μεταξύ Ναυτικής Διοίκησης Κύπρου (ΝΔΚ) - Ναυτικής Βάσης Χρυσούλης (NBX)- Ν. Σταθμών -Ν. Κλιμακίων- Ν. Παρατηρητηρίων-Πλοίων ως και Πλοίων και Αεροσκαφών.

Οι άνδρες του προσωπικού παραλαβής περί τα 60 άτομα αφίχθησαν στην Κύπρο τον Οκτώβριο του 1964. Στις 7-10-1964 έφθασε στην Κύπρο ο έφεδρος Υποναύαρχος Γ. Καρβέλης ο οποίος στην συνέχεια μετέβη στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου από όπου παρέλαβε εκ μέρους της Κυπριακής κυβέρνησης το σύνολο του πολεμικού υλικού που ο Μακάριος αγόρασε από την Σοβιετική Ένωση. Τον Νοέμβριο του ίδιου έτους αφίχθη στην Κύπρο ο Πλωτάρχης Γ. Δημητρόπουλος που ανέλαβε καθήκοντα Ναυτικού Διοικητού Κύπρου και επωμίσθηκε το δύσκολο έργο της οργανώσεως του Κυπριακού Ναυτικού ξεκινώντας σχεδόν από μηδενική βάση. Τον Ιανουάριο του 1965 άρχισε να καταφθάνει στην Κύπρο από την Αλεξάνδρεια το αγορασθέν πολεμικό υλικό, η παραλαβή του οποίου τελείωσε στο τέλος Φεβρουαρίου. Από εκεί και πέρα άρχισε η μεγάλη προσπάθεια ενεργοποιήσεως του υλικού, η σύντομος εκπαίδευση των πληρωμάτων των πλοίων, ο καθορισμός των αποστολών τους, και η επίτευξη του μέγιστου δυνατού επιχειρησιακού επιπέδου εκπαιδεύσεώς τους. Τούτο κατέστη δυνατόν με τις τεράστιες προσπάθειες που κατέβαλαν όλοι, και ιδιαίτερα ο Εφ. Υποπλοίαρχος Κ. Κονδύλης, οι Ανθυποπλοίαρχοι Ν. Μπέτσης, Ε. Ζαρόκωστας, Κ. Δημητριάδης, Ε. Καναβαριώτης, Γ. Δεμέστιχας, Α. Χρυσικόπουλος, Κ. Σουρμπάτης και Ι. Θεοφιλόπουλος οι οποίοι ανέλαβαν Κυβερνήτες των Τορπιλακάτων κατά την πρώτη περίοδο. Ήταν η εποχή της « δημιουργίας » και μάλιστα σε ένα περιβάλλον Κυπρίων ιδιαίτερα φιλικό προς τους « εξ Ελλάδος » που τους έβλεπαν ως προστάτες τους από τους Τούρκους. Στην αρχική του φάση το Κυπριακό Ναυτικό είχε συγκροτηθεί από τις δύο Ακταιωρούς τον ΦΑΕΘΩΝΑ και τον ΑΡΙΩΝΑ. Τα πληρώματα τους ήταν Έλληνες Αξιωματικοί, Υπαξιωματικοί και ναύτες.¹⁴

Την πρώτη πολεμική αποστολή του την ανέλαβε το Κυπριακό Ναυτικό στις 7 Αυγούστου του 1964 όταν τα ΠΠ ΑΡΙΩΝ και ΠΠ ΦΑΕΘΩΝ διατάχθηκαν να υποστηρίξουν με ναυτικό βομβαρδισμό τις επιχειρήσεις της Εθνικής Φρουράς εναντίον των Τουρκοκυπρίων στην περιοχή Μανσούρας-Κοκκίνων. Την επόμενη μέρα εκδηλώθηκε σφοδρή επίθεση της Τουρκικής αεροπορίας σε όλη την περιοχή της Τηλλυρίας.

---

¹⁴ ANTINAYARXOI Δ.ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ-Γ.ΔΕΜΕΣΤΙΧΑΣ, Ως άνω

Αφηγείται ο Κυβερνήτης του ΠΠ ΦΑΕΘΩΝ Ανθυποπλοίαρχος Δ. Μητσάτσος¹⁵: «ήρθαν τα αεροπλάνα και άρχισαν τις επιθέσεις... Η μάχη κράτησε πολλή ώρα... Ρίξαμε ένα αεροπλάνο και χτυπήσαμε ένα άλλο... το καράβι δεν έστριβε κοίταξα στην τιμονιέρα και είδα ότι ο πηδαλιούχος είχε σκοτωθεί... Ένα αεροπλάνο που ερχόταν πολύ κοντά με το νερό δεν το είδε κανείς, έριξε μια ριπή και σκοτώθηκε ο Ύπαρχος ΣΕΑ/Μ Π. Χρυσούλης ο νοσοκόμος και ένας Κύπριος... Τραυματίστηκε κάποιος άλλος, οι σφαίρες πέρασαν μέσα από το χέρι μου... Το έριξα στην παραλία και διέταξα εγκατάλειψη πλοίου... Από τους 23 μέσα στο πλοίο σκοτώθηκαν δύο Υπαξιωματικοί τέσσερις ναύτες και ο Κύπριος... Είμαι ο μόνος επιζών Αξιωματικός ανάπηρος με κομμένο το δεξί χέρι». Σκοτώθηκαν ο Σημαιοφόρος Π. Χρυσούλης, οι Υποκελευστές Σ. Αγάθος, Ν. Πανάγος, και οι ναύτες Ν. Καπαδούκας, Ν.Νιάφας και Π.Θεοδωράτος. Τραυματίστηκαν ο Ανθυποπλοίαρχος Δ. Μητσάτσος, οι Υποκελευστές Δ. Ρεμουντάκης, Ι. Γιόκας και Κ. Κοφινάς και οι ναύτες Α. Βλάχος, και Β. Τσιακάλης. Το ΠΠ ΑΡΙΩΝ με Κυβερνήτη τον Ανθυποπλοίαρχο Ν. Μπέτση συνέχισε τον

---

¹⁵ Συνέντευξη Δ.Μητσάτσου στον δημοσιογράφο Σ.Χελιδόνη (Από ανάρτηση στο διαδίκτυο)

βομβαρδισμό μέχρι τις απογευματινές ώρες που διατάχθηκε από την ΝΔΚ να απομακρυνθεί από την περιοχή των επιχειρήσεων.

Κατά το τέλος του πρώτου εξαμήνου 1965 το Κυπριακό Ναυτικό είχε τις ακόλουθες επιχειρησιακές δυνατότητες:¹⁶

- Ανακοπή του ρεύματος εφοδιασμού των Τ/Κ από την Τουρκία.
- Δυνατότητα αναγνωρίσεως κάθε εντοπιζόμενου στόχου με την συνεργασία RADAR, Παρατηρητηρίων, Π/Π ΛΕΒΕΝΤΗΣ (πρώην ΑΡΙΩΝ) και Τ/Α.
- Προσβολή με αυξημένες πιθανότητες επιτυχίας αποβατικής δυνάμεως εισερχόμενης εντός των χωρικών υδάτων της Κύπρου με νυκτερινές τορπλικές επιθέσεις των Τ/Α συνεργαζομένων με τα RADAR των Παρατηρητηρίων.

Το 1974, έτος των δραματικών γεγονότων στην Κύπρο, στο Κυπριακό Ναυτικό υπηρετούσαν είκοσι τρεις (23) Αξιωματικοί και εβδομήντα (70) Υπαξιωματικοί πέραν των υπηρετούντων Ελλήνων και Κυπρίων ναυτών. Είχε την ακόλουθη δομή και στελέχωση:

- ΝΑΥΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΥΠΡΟΥ (ΝΔΚ): Διοικητής Αντιπλοίαρχος Γ. Παπαγιάννης.
- ΝΑΥΤΙΚΗ ΒΑΣΗ ΧΡΥΣΟΥΛΗ (NBX) και ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΠΑΡΑΚΤΙΟΥ ΑΜΥΝΗΣ (ΔΠΑ): Διοικητής Αντιπλοίαρχος Α. Παπαδάκης. Στην NBX υπαγόταν και ομάδα ΟΥΚ με Διοικητή τον Υποπλοίαρχο Σ. Γουλέα.
- ΝΑΥΤΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΚΕΡΥΝΕΙΑΣ (ΝΣΚ): Διοικητής Υποπλοίαρχος Ε. Τσομάκης
- ΝΑΥΤΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΠΑΦΟΥ (ΝΣΠ): Διοικητής Σημαιοφόρος ΣΕΑ/Μ Α. Παλαίστρος
- Π/Π ΛΕΒΕΝΤΗΣ: Κυβερνήτης Υποπλοίαρχος Σ. Ταβλαρίδης.
- Τ/Α-6: Κυβερνήτης Υποπλοίαρχος Ε. Τσαταλός.
- Τ/Α-2: Κυβερνήτης Υποπλοίαρχος Α. Κανδαλέπας.
- Τ/Α-3: Κυβερνήτης Υποπλοίαρχος Ε. Τσομάκης.
- Τ/Α-4: Κυβερνήτης Υποπλοίαρχος Π. Δούκας.
- Τ/Α-1: Κυβερνήτης Σημαιοφόρος ΣΕΑ/Μ Ν. Βερούκιος.
- Τ/Α-5: Σε ακινησία στην NBX
- ΣΤΑΘΜΟΣ ΕΓΚΑΙΡΟΥ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΑΣΤΗΡ (ΣΕΠ ΑΣΤΗΡ): Διοικητής Σημαιοφόρος ΣΕΑ/Μ Δ. Πυρόβολος.
- ΣΤΑΘΜΟΣ ΕΓΚΑΙΡΟΥ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΒΥΡΩΝ (ΣΕΠ ΒΥΡΩΝ): Διοικητής Σημαιοφόρος ΣΕΑ/Μ Α. Τρικοίλης.
- ΣΤΑΘΜΟΣ ΕΓΚΑΙΡΟΥ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΓΑΛΗ (ΣΕΠ ΓΑΛΗ): Διοικητής Ανθυπασπιστής Σημ. Β. Μητρόπουλος.
- ΣΤΑΘΜΟΣ ΕΓΚΑΙΡΟΥ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΔΟΞΑ (ΣΕΠ ΔΟΞΑ): Διοικητής Σημαιοφόρος ΣΕΑ/Μ Ε. Κομνηνός.

Πραξικόπημα κατά Αρχιεπισκόπου Μακαρίου

---

¹⁶ ΑΝΤΙΝΑΥΑΡΧΟΙ Κ.ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ-Γ.ΔΕΜΕΣΤΙΧΑΣ, Ως άνω

Το πραξικόπημα για την ανατροπή του Μακαρίου αποφασίστηκε να πραγματοποιηθεί την 15^η Ιουλίου και ώρα 08:15 το πρωί. Ο Αντιπλοίαρχος Γ. Παπαγιάννης ήταν φίλα προσκείμενος στο δικτατορικό καθεστώς της Ελλάδας και ενήμερος για τα σχέδια αυτού του καθεστώτος για την Κύπρο. Αυτό προκύπτει από τα αναγραφόμενα στην γραπτή εξιστόρηση που κάνει ο ίδιος, για τα γεγονότα στην Κύπρο όπως τα έζησε :¹⁷ «Μετά την λήψη της επιστολής από την Ελλάδα αποφασίστηκε η ανατροπή του Μακαρίου από το Ελληνικό ΓΕΕΘΑ και τον Πρόεδρο Γκιζίκη. Με ένα Ταγματάρχη που υπηρετούσε στην Κύπρο και είχε κληθεί στο ΓΕΕΘΑ για ταχυδρομείο η απόφαση έγινε γνωστή σε μικρό κύκλο Αξιωματικών μεταξύ των οποίων και εμού από τον ταχυδρόμο άμα τη επιστροφή του στην Κύπρο στις 5 Ιουλίου». Και συνεχίζει: « Κάναμε 2-3 μυστικές συναντήσεις στις οποίες καταστρώσαμε το πλάνο της ενέργειας, τους αντικειμενικούς σκοπούς, και την αποστολή κάθε μονάδας που θα ελάμβανε μέρος, βασιζόμενοι σε ήδη υπάρχον από το 1968 απόρρητο σχέδιο επί του αντικειμένου που υπήρχε στα αρχεία της Εθν. Φρουράς. Το μεγαλύτερο μέρος είχε πέσει στην Επιλαρχία αρμάτων που είχε κυρίως Ελλαδίτες, στους καταδρομείς (τρία τάγματα) που ήταν στην πλειοψηφία τους καλά εκπαιδευμένοι και ενωτικοί, στην Ναυτ. Διοίκ. Κύπρου που το προσωπικό της ήταν κατά 85% από την Ελλάδα και στην ΕΛΔΥΚ που ήταν αμιγώς Ελληνικό σύνταγμα». Επίσης από την ΕΔΕ (Προς διακρίβωσιν της βασιμότητας και εκτάσεως των καταγγελομένων υπό του Αντιπλοίαρχου Α. Παπαδάκη και Υποπλοίαρχου Α. Κανδαλέπα ως διαπραχθεισών αντικανονικών ενεργειών εν Κύπρω κατά το χρονικόν διάστημα από 9^{ης} Ιουλίου 1974 έως 25 Αυγούστου 1974...) που διενέργησε ο τότε Πλοίαρχος Κ. Μεταλληνός το 1975¹⁸ προκύπτει ότι από τον Μάρτη ή Απρίλη του 1974 ο Αντιπλοίαρχος Γ. Παπαγιάννης άρχισε έντονη αντιμακαριακή πολιτική λέγοντας στους υπ αυτόν Αξιωματικούς ότι «ο Μακάριος θα έπρεπε πραξικοπηματικώς να φύγει από την μέση». Επίσης οπωσδήποτε ικανό χρόνο προ της 15^{ης} Ιουλίου 1974 εκμυστηρεύτηκε στους υπ αυτόν Αξιωματικούς, Παπαδάκη, Δούκα, Γουλέα υπό τύπο ενημερώσεως ότι « σχεδιαζόταν ανατροπή του Μακαρίου κατά τον χρόνο της επισκέψεως του στην Κίνα». ¹⁹ Την Τρίτη 9η Ιουλίου ο Παπαγιάννης μετέβη στην ΝΒΧ και συγκάλεσε σύσκεψη Αξιωματικών. Στην σύσκεψη συμμετείχαν ο Αντιπλοίαρχος Α. Παπαδάκης οι Υποπλοίαρχοι Π. Δούκας, Ε. Τσαταλός, Α. Κανδαλέπας, Γ. Ντάνος και ο Ανθυποπλοίαρχος Γ. Αρμενιάκος. Βραδύτερα προσήλθε και ο Υποπλοίαρχος Σ. Γουλέας.

Αρχίζοντας την ομιλία του ο Παπαγιάννης είπε²⁰ «Μετά την επιστολή του Μακαρίου προς την Ελληνική κυβέρνηση και την διάθεση του να μας διώξει όλους τους Έλληνες 'εξ Ελλάδος'

---

¹⁷ Αντιπλοίαρχου Γ.ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ *Εξιστόρηση γεγονότων Κύπρου (Από ανάρτηση στο διαδίκτυο kakaras.wordpress.com)*

¹⁸ Πλοίαρχου Κ.ΜΕΤΑΛΛΙΝΟΥ *Πόρισμα ενεργηθείσης Ενόρκου Διοικητικής Εξετάσεως προς ΓΕΝ 9 Μαρτίου 1974*

¹⁹ Πλοίαρχου Κ.ΜΕΤΑΛΛΙΝΟΥ, Ως άνω

²⁰ Αντιπλοίαρχου Γ.ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ, Ως άνω

από την Κύπρο και την ανησυχητική εξάπλωση του κομμουνιστικού κινδύνου στην Κύπρο η εδώ κατάσταση έφθασε εις το απροχώρητο και αποφασίσθηκε υπό του Προέδρου της Δημοκρατίας Στρατηγού Γκιζίκη, του ΑΕΔ Στρατηγού Μπονάνου και του Ταξιάρχου Δ. Ιωαννίδη όπως την 02:00 της Δευτέρας Ιουλίου να κινηθεί η Εθνοφρουρά προς ανατροπή του Μακαριακού καθεστώτος. Το Ναυτικό λόγω του μεγάλου δυναμικού του σε Ελληνοελλαδικό προσωπικό θα διαδραματίσει πρωτεύοντα ρόλο. Αυτό είναι εν γνώσει και της Ελληνικής κυβέρνησης». Επεσήμανε ότι « επειδή αναμένεται ένοπλος αντίσταση θα χυθεί πολύ αίμα και ότι διά να επιτύχει ο ιερός σκοπός μας οιοσδήποτε φέρει αντίσταση είτε ναύτης είτε αστυνομικός να εκτελείται επί τόπου διότι η Ελλάς κινδυνεύει να γίνει η Κούβα της Μεσογείου». Στη συνέχεια διένειμε στους παρευρισκομένους σημειώματα, από φάκελο που είχε προαποστείλει και φυλασσόταν στη NBX, με συνημμένα σε αυτά σχεδιαγράμματα οδών και οικιών των μελλόντων να συλληφθούν Υπουργών ή ανωτάτων στελεχών της Κυπριακής Δημοκρατίας. Σε κάθε Αξιωματικό ανέθετε την σύλληψη δύο ή τριών ατόμων. Μετά το πέρας της ενημέρωσης ο Παπαγιάννης ερώτησε τους παρευρισκόμενους εάν υπάρχουν διαφωνούντες εις τις οδηγίες του. Οι Υποπλοίαρχοι Ε. Τσαταλός και Α. Κανδαλέπας δήλωσαν ότι διαφωνούν. Ο Αντιπλοίαρχος Α. Παπαδάκης και οι Υποπλοίαρχοι Π. Δούκας και Σ. Γουλέας διαφωνούντες συζητούσαν. Ο Υποπλοίαρχος Ντάνος αποδέχθηκε την συμμετοχή αλλά δήλωσε ότι δεν επιθυμούσε να προβεί σε συλλήψεις και ο Ανθυποπλοίαρχος Γ. Αρμενιάκος δεν ομίλησε αποδεχόμενος ίσως τις εντολές του ΝΔΚ.²¹ Μετά το πέρας της ενημέρωσης ο Παπαγιάννης παρέδωσε στον Παπαδάκη φάκελο που περιείχε στοιχεία περί του τρόπου ενεργείας του Ναυτικού κατά το πραξικόπημα και αποχώρησε. Στις οδηγίες προς τον Παπαδάκη προβλεπόταν η συγκέντρωση των οικογενειών των Ελλήνων που κατοικούσαν στην περιοχή και η μεταφορά τους υπό συνοδεία προστασίας στις θερινές εγκαταστάσεις των Αξιωματικών στην Αμμόχωστο ώστε να μην υποστούν αντίποινα από τους Εφεδρικούς. Επίσης να τεθεί σε ετοιμότητα ένοπλη ομάδα από 50 ναύτες με 6 Υπαξιωματικούς υπό Αξιωματικό για να την αποστείλει στην ΝΔΚ στην Λευκωσία όταν διαταχθεί από τον ΝΔΚ. Στην ομάδα αυτή ζήτησε και τέθηκε επί κεφαλής ο Υποπλοίαρχος Ντάνος. Μετά την αποχώρησή του ο Παπαδάκης ζήτησε από τους παρευρισκόμενους να συγκεντρωθούν την επομένη μέρα το πρωί 11 Ιουλίου στο γραφείο του για να ξανασυζητήσουν το θέμα. Όντως την επομένη έγινε νέα συγκέντρωση των Αξιωματικών όπου συζητήθηκε ξανά το θέμα και αποφασίσθηκε ομόφωνα όπως μη συμμετάσχουν στο πραξικόπημα εκτός του Υποπλοίαρχου (Μ) Ντάνου ο οποίος δήλωσε ότι εφόσον διατασσόταν υπό του ΝΔΚ ο οποίος θα είχε διαταγή από τα ανώτερα κλιμάκια θα εκτελούσε τις διαταγές που θα αφορούσαν στο πραξικόπημα.²² Μετά από αυτά οι Αξιωματικοί αποφάσισαν να καλέσουν τον Παπαγιάννη και να τον ενημερώσουν για τις αποφάσεις τους. Πράγματι το απόγευμα της ίδιας ημέρας ο Παπαγιάννης επανήλθε στη NBX και άκουσε τις αποφάσεις των Αξιωματικών όπως

---

²¹ Πλοίαρχου Κ.ΜΕΤΑΛΛΙΝΟΥ, Ως άνω

²² Υποπλοίαρχου Σ.ΓΟΥΛΕΑ, Έκθεση επί των λαβόντων χώραν γεγονότων εν Κύπρω

προαναφέρθηκε. Διαπιστώθηκε ότι ήδη ήταν ενήμερος για αυτές. Μετά την άρνηση των Αξιωματικών ο Παπαγιάννης εκτόξευσε κατηγορίες εναντίον τους, ανακοίνωσε ηθελημένα ανακριβώς ότι το εκτελεστικό του πραξικόπηματος ακυρώθηκε και ότι θα έπρεπε να ετοιμαστούν για την αποχώρηση τους από την Κύπρο μετά την απόφαση του Μακαρίου να ζητήσει την απομάκρυνση των Ελλήνων Αξιωματικών.²³ Στην συνέντευξη του ο Παπαργύρης δήλωσε ότι « όλοι εκτέλεσαν τις διαταγές του Παπαγιάννη»²⁴. Και τούτο είναι γεγονός. Είναι όμως φανερό ότι εκτέλεσαν εκείνες τις διαταγές που δεν τους έφερναν αντιμέτωπους με οπαδούς του Μακαρίου, και προφανώς κατά την γνώμη τους, υποβάθμιζαν την συμμετοχή τους στο πραξικόπημα.

Εν τω μεταξύ ο Παπαγιάννης είχε επισκεφθεί τον Ναυτικό Σταθμό Κυρήνειας όπου:²⁵
«Ενημέρωσα σχετικά τον Υποπλοίαρχο Τσομάκη στον οποίο έδωσα εντολή να απομονώσει με την έναρξη της επιχειρήσεως τον Ναυτικό Σταθμό κλείνοντας τις πόρτες του φρουρίου και απαγορεύοντας την είσοδο σε οιονδήποτε και να τεθεί υπό τις διαταγές του διοικητού της εκεί στρατιωτικής διοικήσεως παρέχοντας βοήθεια και υποστήριξη σε ότι του ζητηθεί. Με ενθουσιασμό συγκατετέθη». Ακόμα « Ειδοποίησα τον Κυβερνήτη του Π/Π ΛΕΒΕΝΤΗΣ Υποπλοίαρχο Ταβλαρίδη να με συναντήσει και του έδωσα διαταγή περιπολίας με εντολή τα ξημερώματα της 15^{ης} Ιουλίου να καταπλεύσει στον λιμένα της Πάφου». Και συνεχίζει ο Παπαγιάννης «Εν συνεχεία ασχολήθηκα με τα του επιτελείου μου. Μίλησα με τον Πλωτάρχη (Ο) Θ. Τζεφεράκο και τον Υποπλοίαρχο (Μ) Παπαργύρη. Στον δεύτερο ανέθεσα την αποστολή της καταλήψεως του CYTA την φύλαξη του, και την διακοπή των τηλεφώνων της περιοχής Λευκωσίας το ταχύτερο μετά την εκδήλωση της ενεργείας ο δε πρώτος θα ήταν βοηθός μου στην κατάληψη του δευτέρου ορόφου της αστυνομίας, την συγκέντρωση όλων των ευρισκομένων εκεί αστυνομικών στον χώρο της καντίνας υπό προσωρινό περιορισμό και την διακοπή των ραδιοεπικοινωνιών της αστυνομίας και απενεργοποίηση της σειρήνας που υπήρχε στην κορυφή του μεγάρου. Επίσης την σύλληψη και περιορισμό των δύο φρουρών του Εφεδρικού Σώματος που είχαν εγκατασταθεί τελευταία στα δύο άκρα του αστυνομικού μεγάρου προφανώς για να μας παρακολουθούν. Ο Παπαργύρης θα είχε μαζί του 3 Υπαξιωματικούς και τρεις ναύτες και στην δική μου ομάδα θα είχα εκτός από τον Τζεφεράκο ένα έφεδρο Σημαιοφόρο τρεις Υπαξιωματικούς και τέσσερεις ναύτες ».

Σε ότι αφορά τους υπηρετούντες Σημαιοφόρους ΣΕΑ/Μ και Υπαξιωματικούς προκύπτει ότι ουδόλως ενημερώθηκαν, ουδόλως ρωτήθηκαν και έπραξαν μοιραία όσα έπραξαν. Εξάιρεση αποτέλεσε ο Ανθυπασπιστής Η/Ν Γ. Οικονομίδης λόγω της δραστηριότητας και ενεργού συμμετοχής του στις έρευνες των οικιών Αζίνα και Θεοδώτου αλλά και από όσα ο ίδιος κατέθεσε στα πλαίσια της ΕΔΕ Μεταλλινού. Επίσης σύμφωνα με την ίδια ΕΔΕ, εγκαίρως μνημένος στο πραξικόπημα και ένθερμος θιασώτης αυτού και των εκτελεστών του

²³ Υποπλοίαρχου Σ.Γουλέα Ως άνω

²⁴ Συνέντευξη Γ.ΠΑΠΑΡΓΥΡΗ (Από ανάρτηση στο διαδίκτυο (kakarar.wordpress.com)

²⁵ Αντιπλοίαρχου Γ.ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ, Ως άνω

θεωρήθηκε ο Ανθυπασπιστής Λεβ. Ι.Αγιασοφίτης ο οποίος προκύπτει επίσης ότι προσέγγισε τον Αρχικελευστή Δ.Κωνσταντίνου για να τον μυήσει στο πραξικόπημα.²⁶ Κατά την εκτίμηση του Κωνσταντίνου δύο έως τρεις ακόμα Υπαξιωματικοί ήταν ενήμεροι για το σχεδιαζόμενο πραξικόπημα.

Το προσωπικό των ΣΕΠ ΑΣΤΗΡ (Ριζοκάρπασο), ΒΥΡΩΝ (Αγία Νάπα), και ΔΟΞΑ (Κορμακίτης) δεν ενημερώθηκε για το σχεδιασθέν πραξικόπημα.

Το πρωί της 15^{ης} Ιουλίου ο Παπαγιάννης μετά την μετάβαση του στο γραφείο του επιβεβαίωσε την ώρα ενάρξεως του πραξικοπήματος από τον Επιτελάρχη του ΓΕΕΦ, και εξέπεμψε προς ΝΒΧ και ΔΠΑ Σήμα Αστραπιαίο με ΗΩΠ 150818 και το ακόλουθο κείμενο:

1. ΑΜΑ ΛΗΨΕΙ ΕΛΘΕΤΕ ΕΙΣ ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΝ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΗΣΑΤΕ ΩΣ ΚΑΤΩΘΙ
Α. ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΕ ΕΝΟΠΛΟΝ ΔΙΜΟΙΡΙΑΝ ΥΠΟ ΔΟΥΚΑΝ ΕΙΣ ΚΑΘΑ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ ΔΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΝ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.
Β. ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΕ ΔΥΝΑΜΙΝ 60 ΕΝΟΠΛΩΝ ΥΠΑΞ/ΚΩΝ ΚΑΙ ΝΑΥΤΩΝ ΥΠΟ ΝΤΑΝΟΝ ΚΑΙ ΑΡΜΕΝΙΑΚΟΝ ΕΙΣ ΒΜΗ ΛΕΥΚΩΣΙΑ.
Γ. ΔΙΑ ΔΥΟ Τ/Α ΑΠΟΚΛΕΙΣΑΤΕ ΛΙΜΕΝΑ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ ΑΠΟ ΠΑΣΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΑΠΟΠΛΟΥ ΠΛΟΙΩΝ ΚΑΙ ΠΛΟΙΑΡΙΩΝ.
Δ. ΟΠΟΥ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΤΕ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΠΑΤΑΞΑΤΕ ΑΥΤΗΝ ΔΙΑ ΤΩΝ ΟΠΛΩΝ.
2. ΑΝΑΦΕΡΑΤΕ ΛΗΨΙΝ ΚΑΙ ΕΝΑΡΞΗ ΕΚΤΕΛΕΣΕΩΣ.

Με σήμα ΝΔΚ 150819 ΙΟΥΛ ο ΝΣ Πάφου και το Π/Π ΛΕΒΕΝΤΗΣ διατασσόταν από τον ΝΔΚ για τα ακόλουθα:

«ΑΜΑ ΛΗΨΗ ΤΕΘΕΙΤΕ ΕΙΣ ΣΥΝΑΓΕΡΜΟ ΚΑΙ ΑΜΥΝΘΕΙΤΕ ΔΙΑ ΤΩΝ ΠΥΡΟΒΟΛΩΝ ΚΑΙ ΟΠΛΩΝ ΚΑΤΑ ΜΗ ΝΟΜΙΜΟΦΡΟΝΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ Η ΑΝΑΡΧΙΚΩΝ. ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΑΤΕ ΟΙΟΝΔΗΠΟΤΕ ΑΠΟΠΛΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΛΙΜΕΝΟΣ ΕΝ ΑΝΑΓΚΗ ΔΙΑ ΟΠΛΩΝ. ΠΑΡΕΞΑΤΕ ΠΑΣΑ ΔΥΝΑΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΕΙΣ Ν ΑΤΔ ΕΦ ΟΣΟΝ ΖΗΤΗΘΕΙ».

Στις 08:10 συγκέντρωσε το προσωπικό του γραφείου του και τους ανακοίνωσε ότι με εντολή του ΓΕΕΘΑ θα ανατρεπόταν ο Μακάριος. Ο Παπαργύρης είχε ήδη φύγει για το στρατόπεδο «Καποττά» από όπου θα παραλάμβανε οπλισμό και ένα αυτοκίνητο με το οποίο θα μεταφερόταν για την κατάληψη του ΣΥΤΑ. Στις 08:15 Η ομάδα του Παπαγιάννη αφόπλισε τους δυο ενόπλους Εφεδρικούς που υπήρχαν στο κτίριο και συγχρόνως εισέβαλε στα γραφεία της Αστυνομίας και στο θάλαμο επικοινωνιών της όπου υπό την απειλή των όπλων συνέλαβε τους εκεί ευρισκομένους και έθεσε εκτός λειτουργίας τις ραδιοεπικοινωνίες. Δύο ναύτες απενεργοποίησαν την σειρήνα στην ταράτσα του κτιρίου. Η εξουδετέρωση έγινε αναίμακτα και μόνο ένας Υπαστυνόμος προσπάθησε να αντισταθεί αλλά εξουδετερώθηκε αμέσως. Η ομάδα του Παπαργύρη δεν συνάντησε σοβαρά προβλήματα στην κατάληψη της ΣΥΤΑ και την διακοπή των τηλεφωνικών επικοινωνιών της Κύπρου. Παρέμεινε εκεί 6 ώρες

---

²⁶ Συνέντευξη Δ.ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (Από ανάρτηση στο διαδίκτυο kakaras.wordpress.com)

έως ότου παρέδωσε τις εγκαταστάσεις σε ομάδα της Διευθύνσεως Διαβιβάσεων του ΓΕΕΦ αφήνοντας μόνο τον Ανθυπασπιστή Σημ. Β. Μητρόπουλο για να εξυπηρετεί τις ανάγκες της ΝΔΚ σε τηλεφωνικές επικοινωνίες. Από την κατάθεση του Μητρόπουλου αργότερα στα πλαίσια της ΕΔΕ Μεταλλινού προκύπτει ότι ο Παπαγιάννης δέχθηκε συγχαρητήρια από τους Αρχιπλοίαρχο Δ. Σταμούλη και τους Αντιπλοίαρχους Ν. Γερακίνη και Π. Νικολόπουλο. Επίσης ότι απαίτησε να αποταχθούν οι Παπαδάκης, Κανδαλέπας και Τσαταλός. Τέλος ότι πέντε μέρες μετά την Τουρκική εισβολή ζήτησε τον επαναπατρισμό του ιδίου και του Παπαργύρη διότι « αν τους αφήναν ακόμα στην Κύπρο θα επέστρεφαν μόνον τα πτώματα τους ως εκ των απειλών που εδέχοντο».²⁷

Από την ΝΒΧ σύμφωνα με τις οδηγίες του Παπαγιάννη μετέφεραν τις οικογένειες στο θέρετρο Αξιωματικών Αμμοχώστου και ανέλαβαν την φρούρηση τους. Επίσης ετοίμασαν την ένοπλη ομάδα και την έστειλαν στην Λευκωσία. Η ομάδα αυτή ανέλαβε την φρούρηση του Γενικού Νοσοκομείου Λευκωσίας.

Οι δύο Τ/Α έπλευσαν προς Αμμόχωστο για τον έλεγχο του λιμανιού.

Στον Ναυτικό Σταθμό Κυρήνειας ο Παπαγιάννης με σήμα ΝΔΚ 150820 ΙΟΥΛ διέτασε τα ακόλουθα:

«ΑΜΑ ΛΗΨΗ ΤΕΘΕΙΤΕ ΕΙΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΥ. ΑΠΟΜΟΝΩΣΑΤΕ ΦΡΟΥΡΙΟΝ ΚΑΙ ΕΙ ΔΥΝΑΤΟΝ ΚΑΤΑΛΑΒΑΤΕ ΚΤΙΡΙΟΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ. ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΑΤΕ ΟΙΟΝΔΗΠΟΤΕ ΑΠΟΠΛΟΥ ΕΚ ΛΙΜΕΝΟΣ ΚΥΡΗΝΕΙΑΣ. ΕΦ ΟΣΟΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΤΕ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΕΠΙΒΑΛΑΤΕ ΘΕΛΗΣΗ ΣΑΣ ΔΙΑ ΤΩΝ ΟΠΛΩΝ. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΙ Ε/Ε ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΕΙΔΟΠΟΙΗΘΟΥΝ ΜΕΤΑΒΟΥΝ ΠΑΡΑΥΤΑ ΕΙΣ ΚΑΘΑ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ Η ΕΝΤΟΣ ΝΒΧ».

Ο Τσομάκης επέτρεψε τον εγκλεισμό και την φρούρηση εντός του φρουρίου μερικών εκατοντάδων οπαδών του Μακαρίου από άτομα φιλικά προσκείμενα εις τους πραξικοπηματίες.

Το Π/Π ΛΕΒΕΝΤΗΣ μετά από προφορική εντολή του Παπαγιάννη κατέπλευσε στην Πάφο στις 08:00 το πρωί της 15^{ης} ΙΟΥΛ. Την εντολή έδωσε ο Παπαγιάννης όταν κάλεσε τον Ταβλαρίδη στο γραφείο του το Σάββατο και του είπε να αποπλεύσει το βράδυ της Κυριακής χωρίς σήματα απόπλου και τις τυπικές διαδικασίες ώστε την Δευτέρα το πρωί να ευρίσκεται στην Πάφο. Σε ερώτηση του Ταβλαρίδη του είπε ότι υπάρχουν πληροφορίες ότι Τούρκοι θα αποβίβαζαν όπλα και ότι νεώτερες πληροφορίες θα του διαβίβαζε όταν έφθανε εκεί. Φθάνοντας στην Πάφο το πρωί της Δευτέρας 15 ΙΟΥΛ ο Ταβλαρίδης αντιλήφθηκε από το Σήμα του ΝΔΚ που εν τω μεταξύ έλαβε, το ραδιόφωνο, και την κινητικότητα στην περιοχή, ότι έχει γίνει πραξικόπημα, ενώ ολίγον αργότερα δέχθηκε τηλεφώνημα από άγνωστο να παραδώσει τον Σταθμό και το πλοίο. Όπως είναι γνωστό οι πραξικοπηματίες δεν ήλεγχαν την Πάφο την 15^η ΙΟΥΛ. Φοβούμενος ότι το βράδυ ήταν δυνατό να δεχθεί επίθεση

---

²⁷ Πλοίαρχου Κ.ΜΕΤΑΛΛΙΝΟΥ Ως άνω

ενημέρωσε τον Παπαγιάννη και ζήτησε την άδεια να αποπλεύσει. Απογευματινές ώρες και αφού επιβιβάστηκε στο πλοίο το προσωπικό του Σταθμού το πλοίο απέπλευσε από ΝΣΠ. Κατά την έξοδο του πλοίου έγινε αντιληπτό ότι βαλλόταν από την ξηρά και ότι ομάδα ενόπλων εκινείτο από την Πάφο προς τον Σταθμό. Το πλοίο ανταπέδωσε με προειδοποιητικά πυρά μπροστά από την ομάδα των ενόπλων, η δίωξη σταμάτησε και έπλευσε προς NBX.²⁸ Αφού κατέπλευσε εκεί (βραδινές ώρες της 15^{ης}) και αποβίβασε το προσωπικό του ΝΣΠ ο Ταβλαρίδης διατάχθηκε από τον Παπαγιάννη να επαναπλεύσει στην Πάφο όπου θα του έδιδε νεώτερες διαταγές όταν έφθανε. Διέταξε επίσης την επιβίβαση στο πλοίο και ετέρου Μαχίμου Αξιωματικού για υποβοήθηση του Ταβλαρίδη. Διαταχθέντες από τον Παπαδάκη οι Κανδαλέπας και Τσαταλός αρνήθηκαν να επιβούν.²⁹ Όταν έφθασε στην Πάφο πρωινές ώρες της 16^{ης}, ο Ταβλαρίδης επικοινωνήσε με τον Παπαγιάννη και του ζήτησε οδηγίες. Ο Παπαγιάννης διέταξε τον βομβαρδισμό του ραδιοφωνικού σταθμού. Τούτο προκύπτει από το αναγραφέν στο Ημερολόγιο της ΝΔΚ στις 1400 Της 15^{ης} ΙΟΥΛ «Βομβαρδισμός πόλεως ΠΑΦΟΥ υπό Π/Π ΛΕΒΕΝΤΗΣ».³⁰ Την διαταγή αυτή ο Ταβλαρίδης αρνήθηκε να εκτελέσει επειδή ο ραδιοφωνικός σταθμός βρισκόταν μέσα σε κατοικημένη περιοχή. Στον ασύρματο ακουγόταν έντονα η εντολή του Παπαγιάννη «Βάρα» «Βάρα» δεδομένου ότι ο ραδιοφωνικός Σταθμός έπρεπε οπωσδήποτε να καταστραφεί διότι από εκεί ο Μακάριος εμπύχωνε τον Κυπριακό λαό. Στη συνέχεια ο Παπαγιάννης διέταξε τον βομβαρδισμό του Ναυτικού Σταθμού «κατόπιν διαταγής με βολή 10 βλημάτων ανά ώρα». Ο Ταβλαρίδης δηλώνει στην συνέντευξη του³¹ ότι έβαλε εναντίον του RADAR του Σταθμού επειδή θεώρησε ότι ήταν στρατιωτικός στόχος. Ενδέχεται ο εξοστρακισμός βλημάτων προς την κατεύθυνση της Πάφου που βρισκόταν περί τα δυο χιλιόμετρα μακριά ή η κακή σκόπευση από τους κλυδωνισμούς του πλοίου, να έδωσε την εντύπωση βομβαρδισμού της πόλεως. Τα αναγραφέντα ότι το Π/Π ΛΕΒΕΝΤΗΣ κανονιοβόλησε την Ιερά Μητρόπολη Πάφου και τον ελεύθερο ραδιοφωνικό σταθμό Πάφου δεν φαίνεται να είναι ακριβή. Σε κάθε περίπτωση θύματα δεν υπήρξαν. Ο Σταθμός, όπως και το RADAR είχαν υποστεί φθορές και από τους Εφεδρικούς ενώ ελάχιστες προκάλεσε το πλοίο. Το βράδυ το πλοίο παρέμεινε αγκυροβολημένο έξω από το λιμάνι ενώ το επόμενο πρωί όταν πλέον η Πάφος είχε καταληφθεί από τους πραξικοπηματίες παρέβαλε στον προβλήτα του Σταθμού. Την 18^η επανέπλευσε στην NBX με βλάβη στον αριστερό άξονα.

Εν τω μεταξύ κατά την μαρτυρία Παπαγιάννη³² το βράδυ στις 22:00 15^{ης} πολυβολήθηκε το γραφείο του από ένα σπίτι που βρισκόταν περί τα 200 μέτρα μακριά. Ένα ταγκ εξουδετέρωσε αμέσως τους επιτεθέντες. Κατά την ΕΔΕ Μεταλλινού το πρωί της 16^{ης} ο

²⁸ Υποπλοίαρχου Σ.ΓΟΥΛΕΑ, Ως άνω

²⁹ Υποπλοίαρχου Σ.ΓΟΥΛΕΑ, Ως άνω

³⁰ Ημερολόγιο ΝΔΚ 15-7-1974

³¹ Συνέντευξη Σ.ΤΑΒΛΑΡΙΔΗ (Από ανάρτηση στο διαδίκτυο kakaras.wordpress.com)

³² Αντιπλοίαρχου Γ.ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ, Ως άνω

Παπαγιάννης έστειλε στο σπίτι αυτό που όπως αποδείχθηκε ανήκε στο μέλος της Προεδρικής Φρουράς Χ.Θεοδώτου μια ομάδα της ΝΔΚ υπό τον Παπαργύρη για να το ερευνήσει. Η ομάδα αυτή μετά την έρευνα συναποκόμισε έγγραφα και ένα δίκαννο τα οποία και παρέδωσε στον ΝΔΚ. Επίσης την επομένη ημέρα 17^η ΙΟΥΛ ο Παπαγιάννης μαζί με τον Παπαργύρη και δεκαμελή ομάδα ερεύνησε την οικία του μεγαλοεπιχειρηματία Αζίνα φίλου και οπαδού του Μακαρίου. Αποχωρούντες συναποκόμισαν μια βαλίτσα με μεγάλο χρηματικό ποσό το οποίο ο Παπαγιάννης παρέδωσε στον Α/ΓΕΕΦ, ένα αυτοκίνητο τύπου MERCEDES το οποίο οδηγήθηκε στο ΓΕΕΦ, διάφορα κυνηγετικά όπλα και άλλα προσωπικά αντικείμενα του Αζίνα τα οποία αργότερα διανεμήθηκαν με μέριμνα του Ντάνου, στους Υποπλοίαρχο Σ.Ταβλαρίδη κυνηγετικό όπλο και φωτογραφική μηχανή, Υποπλοίαρχο Γ.Ντάνο κυνηγετικό όπλο και είδη ψαρικής, Ανθυπασπιστή Ι.Αγιασοφίτη κυνηγετικό όπλο, Αρχικελευστή Σ.Σαμοίλη ραδιόφωνο, Αρχικελευστή Σ.Σαγιά κυνηγετικό όπλο, Αρχικελευστή Γ.Βασιάδη κυνηγετικό όπλο και Κελευστή Σ.Καβαδία ένα τρανζίστορ. Στο σπίτι του Αζίνα βρέθηκαν επίσης και μοντέρνες συσκευές συνεννοήσεως οι οποίες αφαιρέθηκαν με εντολή του Α/ΓΕΕΦ και μεταφέρθηκαν στο στρατηγείο της ΕΦ.³³ Φαίνεται πάντως ότι υπήρξαν πολλά κρούσματα αφαιρέσεως προσωπικών ειδών Κυπρίων οπαδών του Μακαρίου από μέλη της ΕΦ γεγονός που οδήγησε τον Α/ΓΕΕΦ να εκδώσει Σήμα ΓΕΕΦ 181200 ΙΟΥΛ προς όλες τις Διοικήσεις της ΕΦ με το ακόλουθο κείμενο:

ΑΠΑΣΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΕΙΣ ΕΝΤΕΛΛΟΝΤΑΙ ΟΠΩΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΟΥΝ ΤΟΥΣ ΥΠ ΑΥΤΩΝ ΕΙΣ ΟΙΑΝΔΗΠΟΤΕ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΝ ΑΝΗΚΟΥΝ ΟΤΙ ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΠΑΣΑ ΛΑΦΥΡΑΓΩΓΙΑ ΤΟΣΟΝ ΕΝΤΟΣ ΟΣΟΝ ΚΑΙ ΕΚΤΟΣ ΟΙΚΙΩΝ. ΠΑΣΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΘΗΣΟΜΕΝΗ ΤΟΙΑΥΤΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΘΑ ΠΑΡΑΠΕΜΠΕΤΑΙ ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟΔΙΚΕΙΟΝ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΝ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥΡΓΗΜΑΤΟΣ. ΤΥΧΟΝ ΠΑΡΑΛΕΙΦΘΕΝΤΑ ΟΧΗΜΑΤΑ ΤΟΣΟΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΑ ΟΣΟΝ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΝΑ ΠΑΡΑΔΟΘΟΥΝ ΕΙΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΣ Η ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑΣ ΑΡΧΑΣ. ΩΣΑΥΤΩΣ ΚΑΙ ΠΑΝ ΕΤΕΡΟΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Έξω από τις δραστηριότητες και αρμοδιότητες του Ναυτικού υπήρξε επίσης και η έκδοση από τον Παπαγιάννη διαταγής (Σήμα ΝΔΚ 170505 ΙΟΥΛ) περί παραδόσεως υπό των κατοίκων στις Υπηρεσίες του Ναυτικού του οπλισμού τον οποίο κατείχαν. Ο οπλισμός αυτός παραδόθηκε μετά από δύο μέρες στα Αστυνομικά Τμήματα.

Οι δύο Τ/Α που είχαν διαταχθεί να πλεύσουν στην Αμμόχωστο προκειμένου να απαγορεύσουν την είσοδο ή έξοδο από το λιμάνι κάθε πλοίου επανέπλευσαν στην NBX μετά την επικράτηση του πραξικοπήματος βραδινές ώρες της 15ης.

Απογευματινές ώρες της 15^{ης} επέστρεψε στη NBX και το απόσπασμα υπό τον Δούκα που είχε μεταβεί στο θέρετρο των Αξιωματικών για προστασία των οικογενειών του προσωπικού του Ναυτικού χωρίς να σημειωθεί κανένα επεισόδιο.

Το απόσπασμα Ντάνου-Αρμενιάκου διετέθη για την φρούρηση του Γενικού Νοσοκομείου της Λευκωσίας. Υπήρξαν πολλές καταγγελίες για κακή συμπεριφορά του Ντάνου. Γεγονός

---

³³ Πλοίαρχου Κ.ΜΕΤΑΛΛΙΝΟΥ, Ως άνω

είναι ότι: Δεν επέτρεπε την είσοδο στο Νοσοκομείο οποιουδήποτε οπλισμένου είτε ήταν γιατρός είτε οτιδήποτε άλλο. Απαγόρευσε σε ομάδα Γριβικών να εγκαταστήσει φρουρά στο Νοσοκομείο και να ελέγχει την είσοδο των προς νοσηλεία, επιτυγχάνοντας έτσι, την παροχή ιατρικής φροντίδας σε όλους είτε ανήκαν στην Εθνοφρουρά και τους Γριβικούς είτε ανήκαν στους Μακαριακούς. Ανάγκασε όλο το νοσηλευτικό προσωπικό του Νοσοκομείου να ευρίσκεται στις θέσεις του και να απομακρύνεται μόνο εάν εξασφάλιζε το ίδιο την προσέλευση αντικαταστάτη.³⁴ Η συμπεριφορά του Ντάνου υπήρξε βίαιη και για αυτό προκάλεσε πολλές αντιδράσεις στο νοσηλευτικό προσωπικό. Από τα αναγραφόμενα στην ΕΔΕ Μεταλλινού προκύπτει ότι ήλεγχε ιατρούς νοσηλευτικό και διοικητικό προσωπικό και προέβαινε σε έρευνες προς ανεύρεση όπλων που μπορεί να είχαν γιατροί νοσοκόμοι ή και νοσηλεύόμενοι. Ο ίδιος ο Ντάνος παραδέχθηκε ότι βρήκε ένα περίστροφο στην οικία ενός γιατρού. Επίσης μετά την σύλληψη δύο ναυτών από οπαδούς του Μακαρίου δημιούργησε στο προάστιο της Λευκωσίας Καϊμακλή ένοπλο επεισόδιο με ανταλλαγή πυροβολισμών.³⁵ Σε άλλο επεισόδιο αφοπλίστηκαν δύο οπαδοί του Μακαρίου τα περίστροφα των οποίων κατακράτησε ο Ντάνος. Από αυτά το ένα παρέδωσε στον Αρμενιάκο ο οποίος δήλωσε ότι το έχασε το δε άλλο κράτησε ο ίδιος και το παρέδωσε αργότερα εις την υπηρεσία. Το απόσπασμα Ντάνου επέστρεψε στη ΝΒΧ την 18^η ΙΟΥΛ αφού προηγουμένως τους συνεχάρη ο Παπαγιάννης και τους έδωσε τα προαναφερθέντα δώρα.

Το απόγευμα της 15^{ης} ορκίσθηκε ως Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας ο Ν.Σαμψών. Από την 16^η ΙΟΥΛ το πραξικόπημα είχε επικρατήσει πλήρως και οι πραξικοπηματίες του Ναυτικού δέχονταν τα συγχαρητήρια από εκείνους που στο εγγύς μέλλον επρόκειτο να τους απαρνηθούν. Από την 17^η και μετά οι πληροφορίες και οι σαφείς ενδείξεις τόσο στο Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων στην Ελλάδα όσο και στο ΓΕΕΦ στην Κύπρο ότι οι Τούρκοι θα εκτελούσαν απόβαση στην Κύπρο ήταν αμέτρητες. Παρόλα αυτά καμία προετοιμασία για απόκρουση αυτής της απειλής έγινε από το ΓΕΕΦ που είχε την ευθύνη άμυνας της Κύπρου. Αλλά και από την Ελλάδα δεν δόθηκε καμιά σχετική εντολή. Οι αιτίες μπορούν να αναζητηθούν είτε σαν αποτέλεσμα επιτυχών σχεδιασμών των ΗΠΑ, είτε ως αποτέλεσμα ανικανότητας της Ελληνικής κυβερνήσεως και των στρατιωτικών, είτε ως αποτέλεσμα προδοσίας εκ μέρους της Ελληνικής πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας, είτε τέλος ως συνδυασμό των ανωτέρω.

Στα στενά πλαίσια των ναυτικών επιχειρήσεων ο ΝΔΚ θα μπορούσε ίσως από την 18^η ΙΟΥΛ να διατάξει την συγκέντρωση όλων των Τ/Α στις βόρειες ακτές του νησιού και να προβεί σε προετοιμασία ναρκοθέτησης των πιθανών ακτών αποβάσεως στη βόρεια Κύπρο. Αργότερα και πριν είναι αργά να διατάξει ναρκοθέτηση των ακτών και εκτέλεση τορπιλικής προσβολής της αποβατικής δύναμης **νυκτερινές** ώρες της 19^{ης} προς 20^η ΙΟΥΛ όταν αυτή θα εισερχόταν στα χωρικά ύδατα ή το επόμενο βράδυ.

---

³⁴ Συνέντευξη Δ.ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, Ως άνω

³⁵ Πλοιάρχου Κ.ΜΕΤΑΛΛΙΝΟΥ Ως άνω και Συνέντευξη Δ.ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ως άνω

Το πρωί της 19^{ης} κατέπλευσε στην Αμμόχωστο το Α/Γ ΛΕΣΒΟΣ και αποβίβασε τους αντικαταστάτες της ΕΛΔΥΚ που είχαν απολυθεί. Επιβιβάστηκαν οι απολυθέντες από τους υπηρετούντες στην Κύπρο και απογευματινές ώρες της ίδιας μέρας απέπλευσε για Ελλάδα.

Αποβατική ενέργεια των Τούρκων μέχρι την πρώτη ανακωχή 221600

Ο Παπαγιάννης φαίνεται ότι άρχισε να ανησυχεί από την 18^η και εξέπεμψε το ΣΗΜΑ ΝΔΚ 181125 ΙΟΥΛ προς NBX, ΣΕΠ Α, Β, Δ με κείμενο «ΕΝΤΕΙΝΑΤΕ ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΑΣ ΠΡΟΣ ΕΠΙΤΗΡΗΣΗ ΧΩΡΟΥ. ΑΝΑΦΕΡΑΤΕ ΠΑΡΑΥΤΑ ΟΙΟΝΔΗΠΟΤΕ ΥΠΟΠΤΟΝ ΣΤΟΧΟ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΣ Η ΑΕΡΟΣ». Δεν διέταξε όμως καμιά κίνηση ούτε έλαβε κανένα μέτρο. Ούτε όταν τις βραδινές ώρες της 19^{ης} άρχισαν να κινούνται προς τη νότια Κύπρο κύματα προσφύγων από τα βόρεια του νησιού. Με ΣΗΜΑ ΓΕΕΦ/3^ο ΕΓ 191920 ΙΟΥΛ διατάχθηκε ετοιμότητα εφαρμογής του σχεδίου ΑΦΡΟΔΙΤΗ. Από τις 22:00 τα Radar και του Κορμακίτη και του Ριζοκάρπασου άρχισαν να αναφέρουν ομάδες πλοίων που κατευθυνόταν προς την Κύπρο. Είχαν εντοπίσει και την ομάδα που έκανε παραπλανητική κίνηση κινούμενη ανατολικά της Κύπρου προς την Αμμόχωστο και την κύρια αποβατική δύναμη που έπλεε προς την Κυρήνεια. Τον Παπαγιάννη καθησύχαζε ο Α/ΓΕΕΦ που και αυτόν τον καθησύχαζε το ΓΕΕΘΑ από την Αθήνα λέγοντας του ότι οι Τούρκοι εκτελούν ασκήσεις. Κατά τις 03:00 ξημερώματα της 20^{ης} ο Παπαγιάννης πλήρης ανησυχίας διέταξε συναγερμό των ναυτικών διοικήσεων, πλοίων και μονάδων χωρίς να έχει λάβει σχετική διαταγή από το ΓΕΕΦ το οποίο ενημέρωσε για τις ενέργειες του.^{36, 37} Την 04:50 διατάχθηκαν οι Τ/Α που βρισκόταν στην NBX να πλεύσουν προς τις θέσεις αποκρύψεως.

Εκείνη την ώρα περίπου διατάχθηκαν να αποπλεύσουν και οι δύο Τ/Α που βρισκόταν στην Κυρήνεια υπό τον Τσομάκη και τον Βερύκιο και να πλεύσουν «προς έλεγχο των στόχων εν πλήρη ετοιμότητι οπλισμού με διαταγήν εφ όσον βληθούν να αμυνθούν και εν συνεχεία να επιτεθούν κατά των πλοίων».³⁸ Αφηγείται ο Παπαγιάννης «Η ώρα ήταν 05:10. Άκουσα πρώτα τον Βερύκιο να με καλεί και να μου αναφέρει ότι η Τ/Α του υπέστη βλάβες από

³⁶ Αντιπλοίαρχου Γ.ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ Ως άνω

³⁷ Συνέντευξη Σ.ΓΟΥΛΕΑ (Από ανάρτηση στο διαδίκτυο Kakaras.wordpress.com)

³⁸ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΚΥΠΡΟΥ ΑΡΧΟΜΕΝΟΝ ΤΗΝ 00:01 ΤΗΣ 20-7-74

αεροπορική επίθεση ετέθη εκτός η μία μηχανή και κατεστράφη το πηδάλιο το δε σκάφος ακυβέρνητο πλησιάζει τις ανατολικές ακτές της Κυρήνειας. Του είπα να εγκαταλείψει το σκάφος και να διασώσει τους τραυματίες. Σε 2-3 λεπτά ο Τσομάκης μου αναφέρει “ευρίσκομαι 2 μίλια από την νηοπομπή ετοιμάζομαι να ρίξω торπίλες” και συγχρόνως με ένταση στην φωνή του [με βομβαρδίζουν, με βομβαρδίζουν με βομβ...]. Η Τ/Α-1 (Βερύκιος) οδηγήθηκε και προσάραξε στην ακτή. Το πλήρωμα της βγήκε στην στεριά κολυμπώντας και παρουσιάστηκε στον Ν Σταθμό στην δύναμη του οποίου και εντάχθηκε. Τραυματίστηκαν ο Κυβερνήτης Σημαιοφόρος ΣΕΑ/Μ Ν. Βερύκιος, οι Αρχικελευστές Γ. Βαιλιάς και Ι. Λεστένκο και ο ναύτης Α. Σουκαράς. Οι τραυματισμένοι διακομίσθηκαν στην Λευκωσία.

Η Τ/Α-3 (Τσομάκης) ανατινάχθηκε από τις βολές των αεροσκαφών και βυθίστηκε άυτανδρη εκτός του Αρχικελευστή Δ. Μαγέτου που κατόρθωσε να βγει στην στεριά τραυματισμένος και μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο. Νεκροί ήταν ο Κυβερνήτης Ε. Τσομάκης, ο Αρχικελευστής Λ. Βιτουλαδίτης, και οι Κελευστές Κ. Καρέτσος και Ν. Δερηζιώτης και οι ναύτες Ν. Στιβακτάς, Ε. Κουτσουράδης, Χ. Καρεφυλλίδης, Φ. Φιέρος και Χ. Κεφαλωνίτης. Την 06:00 διατάχθηκαν από το ΓΕΕΦ οι Μονάδες της ΕΦ να κινηθούν προς τους χώρους διασποράς. Την ίδια ώρα κηρύχθηκε από ραδιοφώνου γενική επιστράτευση. Σε επικοινωνία με το Α/Γ ΛΕΣΒΟΣ ο κυβερνήτης του Πλωτάρχης Ε. Χανδρινός πληροφόρησε τον Παπαγιάννη ότι είχε διαταχθεί να πλεύσει προς την Πάφο και να αποβιβάσει τους άνδρες της ΕΛΔΥΚ που είχε παραλάβει την 19^η από την Αμμόχωστο. Όντως το Α/Γ ΛΕΣΒΟΣ κατέπλευσε στην Πάφο αποβίβασε την ΕΛΔΥΚ βομβάρδισε τον Τουρκοκυπριακό θύλακα μετά από αίτηση και υπόδειξη των στόχων από τον Συνταγματάρχη Γιοβάνη της Εθν. Φρουράς. Τις υποδείξεις για ορισμένα σημεία μετέφερε στο πλοίο ο Διοικητής του ΝΑ Πάφου ΣΕΑ/Μ Παλαιότρος. Το πλοίο έβαλλε περίπου 1000 βλήματα των 40χιλ. και έπλευσε προς Νότο για να αποφύγει τον εντοπισμό.

Η ενέργεια του Χανδρινού να βομβαρδίσει τον Τουρκοκυπριακό θύλακα ήταν στα πλαίσια του αυτονόητου και του καλώς εννοουμένου καθήκοντος αξίζει όμως να καταγραφεί ως εξαιρετική πράξη και να αντιπαραβάλλεται με εκείνες που άλλοι έπρεπε να κάμουν και δεν έκαναν. Ανέφερε μεταγενέστερα ο Χανδρινός, «Επί του θέματος της εκτελέσεως βολής εναντίον των Τουρκοκυπριακών θέσεων, πλέον των όσων ανεφέρθησαν έχω να προσθέσω ότι από την στιγμή που διετάχθην όπως αναστρέψω δια Πάφον εθεώρησα ότι το πλοίο συμμετείχε, αδιακρίτως εάν έφερε Ελληνική σημαία, ενεργώς εις οιονδήποτε είδος

επιχειρήσεων είτε αμυντικών είτε επιθετικών ελάμβανον χώραν είτε επί της νήσου είτε πέριξ αυτής...» Περαιώνων την εν λόγω έκθεσιν επιθυμώ να αναφέρω ότι ως διεπίστωσα το ηθικόν του Έλληνος, η ψυχραιμία και η τόλμη αυτού, ευρίσκεται εις υψηλόν βαθμόν. Δεν θα ήτο υπερβολή να αναφέρω ότι άπαντες οι επιβαίνοντες του πλοίου Αξιωματικοί, Υπαξιωματικοί και οπλίτες εν ουδεμία περιπτώσει απώλεσαν το θάρρος των και την πίστην των για τα ιδεώδη της φυλής. Ιδιαιτέρως εσημείωσα το θάρρος των επαναπατριζομένων οπλιτών του Στρατού Ξηράς οίτινες καίτοι είχαν συνειδητοποιήσει ότι επέστρεφον εις τας οικίας των με έξαλλον ενθουσιασμόν και αλλαλαγμούς χαράς, εδέχθησαν την από του στόματος μου, πληροφορίαν περί της επανόδου των εις την Κύπρον, προς ενίσχυσην των μαχομένων αδελφών των εναντίον του εχθρού του γένους». Το επεισόδιο αυτό προκάλεσε σύγχυση στους Τούρκους οι οποίοι απέστειλαν στην περιοχή και ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις με αποτέλεσμα να εμπλακούν μεταξύ τους, να καταρριφθούν δύο αεροπλάνα, να βυθιστεί ένα Αντιτορπιλικό και ένα δεύτερο να υποστεί ζημιές.

Την επομένη 21^η του μηνός ο Παπαγιάννης σε προσπάθεια του να μιλήσει με τον Γουλέα στη NBX βρήκε τον Παπαδάκη στη βάση ο οποίος τον ενημέρωσε με «μισόλογα» για το ότι η μία T/A είχε επαναπλεύσει λόγω βλάβης η δε άλλη είχε προσαράξει. Εις το Πολεμικό ημερολόγιο της ΝΔΚ³⁹ σημειώνεται « 210120 Η T/A-2 εξοκείλει εις ακτήν βορείως του ξενοδοχείου ΣΑΛΑΜΙΣ το δε προσωπικό της μετά του επιβαίνοντος εις αυτήν Διοικητού ΔΠΑ παραλαμβάνεται από την λέμβον A99 και μεταφέρεται εις NBX. Το περιεργον τούτο ατύχημα της T/A-2 θα αποτελέσει θέμα μελλοντικών ανακρίσεων». Ο Παπαργύρης λέει στην συνέντευξη του⁴⁰: «Λοιπόν κατά την διαδρομή το γράφω είναι με μηδέν μπωφόρ και πανσέληνο έριξαν την τορπιλάκατο στον δρόμο της Αμμοχώστου. Παπαδάκης Κανδαλέπας. Αφήνονται όλα τα πράγματα κρυπτογραφικά και τα πάντα μέσα στο σκάφος».

Από τον Γουλέα ζήτησε να έχει έτοιμους τους ΟΥΚ για να επιχειρήσουν την επόμενη μέρα. Πρόθεση του Παπαγιάννη ήταν να μεταβεί την επόμενη ημέρα στην ακτή αποβάσεως να

³⁹ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΚΥΠΡΟΥ ΑΡΧΟΜΕΝΟΝ ΤΗΝ 00:01 ΤΗΣ 20-7-74

⁴⁰ Συνέντευξη Γ.Παπαργύρη, Ως άνω

καταγράψει τις Τουρκικές δυνάμεις και το βράδυ να επιχειρήσει με τους ΟΥΚ την καταστροφή όσων αποβατικών θα ευρισκόταν εκεί.⁴¹ Τέτοια επιχείρηση δεν πραγματοποιήθηκε. Ο Παπαργύρης την ίδια μέρα ανέφερε στον Παπαγιάννη ότι ο Ντάνος τον είχε πληροφορήσει ότι μετά από επιθεώρηση που είχε κάνει στις μηχανές της Τ/Α 2 αυτές βρέθηκαν χωρίς καμιά βλάβη και ανακριβώς είχε αναφερθεί βλάβη από τον Κυβερνήτη της. Την επομένη 22^α από το πρώτο φώς άρχισαν τρομεροί βομβαρδισμοί από την Τουρκική αεροπορία η οποία εξουδετέρωσε όλες τις δυνάμεις μας πέριξ του προγεφυρώματος. Στις 221600 διατάχθηκε διακοπή των εχθροπραξιών από τον ΟΗΕ.

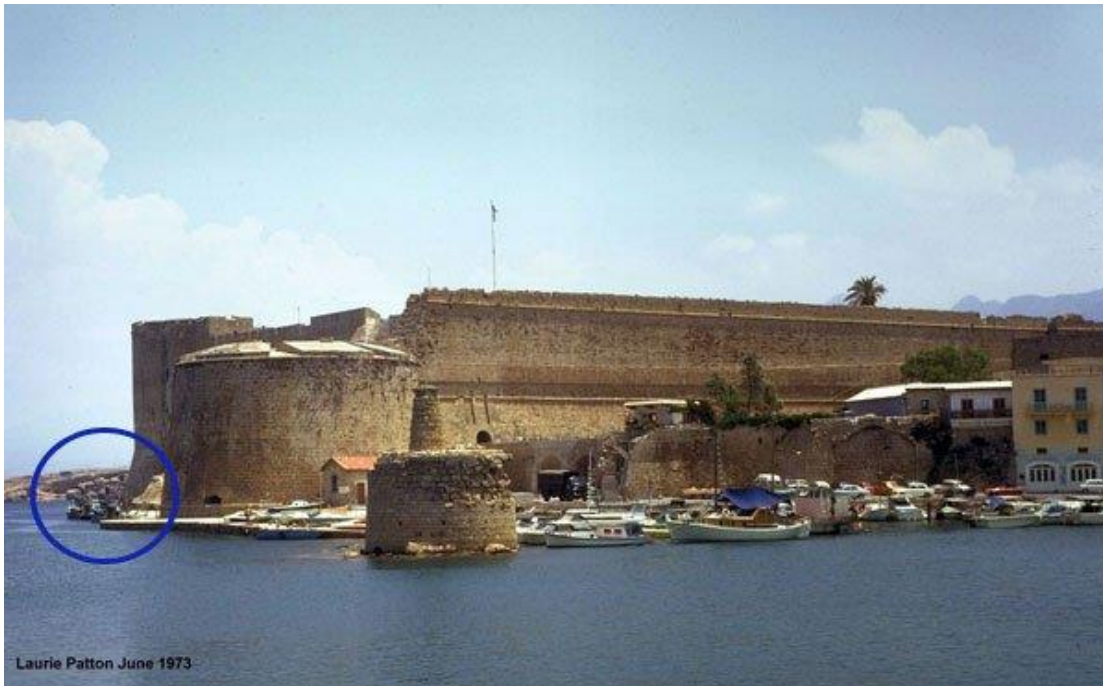
Η ΝΒ ΧΡΥΣΟΥΛΗ τέθηκε σε συναγερμό περί την 03:00 πρωινή της 20^{ης}. Το Π/Π ΛΕΒΕΝΤΗΣ ήταν αγκυροβολημένο έξωθεν του λιμενίσκου, οι Τ/Α εντός του λιμενίσκου, οι ΟΥΚ εις θέσεις μάχης περιμετρικώς της βάσεως. Περί την 04:00 λαμβάνονται οι πρώτες πληροφορίες από τα ΣΕΠ ΑΣΤΗΡ, ΒΥΡΩΝ, ΔΟΞΑ και το ραντάρ της αεροπορίας στην Καντάρα περί επιθέσεως Τουρκικών αεροσκαφών εναντίον των θέσεων μας στην περιοχή της Κυρήνειας. Το Ραντάρ αυτό που ανήκε στην Αεροπορία, μέχρι να το κάψουν οι Τούρκοι με βόμβες ναπάλμ, έδινε μέσω τηλεφώνου ασφαλείς πληροφορίες σε όλες τις μονάδες για τα αεροπλάνα που προσέγγιζαν και έτσι προετοιμάζονταν οι ομοχειρίες των αντιαεροπορικών.⁴² Την 04:50 η ΝΔΚ διέταξε τον απόπλου των Τ/Α και τον πλου τους προς τις θέσεις διασποράς και του Π/Π ΛΕΒΕΝΤΗΣ προς βράχο «ΚΑΣΤΡΟΥΛΙ». Στην Τ/Α-2 επιβιβάστηκε και ο Διοικητής ΝΒΧ/ΔΠΑ Παπαδάκης. Καθήκοντα Διοικητού ανέλαβε ο Δούκας, ο Γουλέας ανέλαβε την οργάνωση της άμυνας και την οργάνωση και κατανομή των επιστρατευμένων οι οποίοι άρχισαν να καταφθάνουν από την 06:30, ο Ντάνος με τον βοηθό του Αρμενιάκο υπεύθυνοι της Τεχνικής Διευθύνσεως. Τα πυροβολεία της βάσεως εφοδιάζονταν με πυρομαχικά. Βλάβες, εμπλοκές κτλ αντιμετωπιζόταν άμεσα από τον Αρχικελευστή ΠΒ Γ. Κασελούρη και τον βοηθό του Αρχικελευστή Τ/ΠΒ Σ. Γυδίτση με αξιοζήλευτο ζήλο και προσήλωση στο καθήκον.⁴³ Μισή ώρα μετά τον απόπλου της η Τ/Α 6 με τον Τσαταλό επανέπλευσε στη βάση αναφέροντας βλάβη στην μία κύρια μηχανή. Η Βάση δέχθηκε την πρώτη αεροπορική επιδρομή περί την 10:30 ενώ ακολούθησαν άλλες πέντε. Κατερρίφθησαν τρία αεροσκάφη εκ των οποίων ένα κατέπεσε στην περιοχή Μπογαζιού, ένα στην περιοχή Κώμα του Γιαλού και το τρίτο στην περιοχή της Καντάρας. Την 14:00 μετά την αραίωση των αεροπορικών επιθέσεων το Π/Π ΛΕΒΕΝΤΗΣ που είχε υποστεί δύο ανεπιτυχείς αεροπορικές επιθέσεις παρέβαλε στον προβλήτα έξω από τον λιμενίσκο προκειμένου να αυξηθούν οι αντιαεροπορικές δυνατότητες της Βάσεως. Την 210100 ΙΟΥΛ ο Παπαδάκης ο οποίος επέβαινε στην Τ/Α-2 γνωστοποίησε την πρόθεση του να επαναπλεύσει στη Βάση αλλά μισή ώρα αργότερα ο Κυβερνήτης της Τ/Α-2 Κανδαλέπας γνώρισε με το ραδιοτηλέφωνο στον Γουλέα ότι κατά τους χειρισμούς για την επιστροφή η

⁴¹ Αντιπλοιάρχου Γ.ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ, Ως άνω

⁴² Συνέντευξη Δ.ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ-Κ.ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΗ (Από ανάρτηση στο διαδίκτυο kakaras.wordpress.com)

⁴³ Υποπλοιάρχου Σ.ΓΟΥΛΕΑ, Ως άνω Ε

T/A προσάραξε και επιθυμία του Παπαδάκη ήταν να τους παραλάβει με την βοηθητική λέμβο της Βάσεως. Πράγματι ο Γουλέας παρέλαβε το πλήρωμα της T/A-2 από το σημείο που είχε προσάραξει και το οποίο βρισκόταν μισή ώρα από τη Βάση προς την κατεύθυνση της Αμμοχώστου και 35 μέτρα από την ακτή. Η θέση αυτή δεν προβλεπόταν από τα σχέδια.⁴⁴ Ούτε την 21^η ούτε και μέχρι το μεσημέρι της 22ας που άρχισε να ισχύει η συμφωνία περί καταπαύσεως του πυρός έγιναν άλλες αεροπορικές επιθέσεις στη βάση. Έγινε όμως από τον στρατό μια επιχείρηση εκκαθάρισης μικρών Τουρκοκυπριακών θυλάκων πέριξ του φρουρίου της Αμμοχώστου στην οποία έλαβε μέρος εθελοντικά ομάδα Υπαξιωματικών της Βάσεως.

Στον ΝΣ Κυρήνειας μετά την απώλεια των δύο T/A, αλλά και το καρδιακό επεισόδιο που υπέστη ο Υποδιοικητής Σημαιοφόρος ΣΕΑ/Μ Β. Πετρόπουλος, ανέλαβε την διοίκηση ο Αρχικελευστής T/ΠΒ Τ. Γαλιάτσος. Την παραμονή ο Σταθμός είχε εφοδιαστεί με πυρομαχικά από την NBX. Καθ όλη την διάρκεια της 20^{ης} και 21ης ο Σταθμός δεχόταν αεροπορικές επιθέσεις. Τραυματίστηκε ο ναύτης Α. Διονυσίου. Την 220600 η περιοχή της Κυρήνειας δέχθηκε σφοδρό βομβαρδισμό από πλοία και αεροσκάφη. Το προσωπικό του Σταθμού υπό τον Γαλιάτσο πολέμησε ηρωικά όλη την ημέρα βάλλοντας με τα αντιαεροπορικά εναντίον των Τουρκικών αεροσκαφών, και αρνήθηκε να εγκαταλείψει τον Σταθμό όταν την 22^α και αφού όλα είχαν χαθεί στην Κυρήνεια ο Παπαγιάννης τους συνέστησε να αποχωρήσουν και να κινηθούν ανατολικά ώστε να συνενωθούν με τις εκεί ευρισκόμενες δυνάμεις των καταδρομών. Τα πρώτα Τουρκικά τμήματα μπήκαν στην πόλη που είχε εγκαταλειφτεί εκτός από τον Ν.Σταθμό περί τις 14:00. Στις 16:00 ο Γαλιάτσος ανέφερε στον Παπαγιάννη ότι ένα άρμα και ένα τεθωρακισμένο μεταφοράς προσωπικού με 15 στρατιώτες και 2

⁴⁴ Συνέντευξη Αντιναυάρχου Σ.ΓΟΥΛΕΑ (Από ανάρτηση στο διαδίκτυο kakaras.wordpress.com)

Αξιωματικούς Τούρκους προσέγγισαν την πύλη του φρουρίου και τους κάλεσαν να υποστείουν την Ελληνική σημαία και να παραδοθούν. Οι Υπαξιωματικοί και οι ναύτες του Σταθμού τους απάντησαν με καταιγισμό πυρών και χειροβομβίδων και φόνευσαν περί τους δέκα καταστρέφοντας το τεθωρακισμένο. Το άρμα απομακρύνθηκε. Όλο το βράδυ της 22ας οι Τούρκοι τους πολιορκούσαν και τους καλούσαν να παραδοθούν. Το πρωί της επομένης 23^{ης} αφού κατέστρεψαν το υλικό του Σταθμού, διέφυγαν κινούμενοι στις στοές του κάστρου, μετά από πορεία πέντε ωρών συνενώθηκαν με τους καταδρομείς, και υποχώρησαν στην Λευκωσία που έφθασαν το απόγευμα.⁴⁵ Ο Αρχικελευστής Η/Ν Χ.Γιαβρούτας και ναύτης Χ.Αντωνίου έχασαν τον προσανατολισμό τους κατά την διαφυγή και συνελήφθησαν αιχμάλωτοι από τους Τούρκους.⁴⁶

Στον ΝΣ Πάφου από τις ημέρες του πραξικοπήματος είχε καταστραφεί το Ραντάρ και είχε αφαιρεθεί ο οπλισμός επιστρατεύσεως και δύο αντιαεροπορικά Έρλικον. Ενισχύθηκε με οκτώ άνδρες. Δέχθηκε αεροπορική επίθεση περί την 211500 η οποία είχε σαν αποτέλεσμα την καταστροφή των εγκαταστάσεων του Σταθμού και τον τραυματισμό του Διοικητού Σημαιοφόρου ΣΕΑ/Μ Α. Παλαίστρου και των ναυτών Α. Κουκούλη, Α. Παπάλου, Α. Όψημου, Α. Λεωνίδου, Α. Φιλίππου, Π. Τζώρτζη, και Α. Χαραλάμπους.

Ο ΣΕΠ ΑΣΤΗΡ (Ριζοκάρπασο) διαβίβαζε συνεχώς αναφορές προς τον Θάλαμο Επιχειρήσεων της ΝΔΚ. Από την ώρα της αποβάσεως άρχισε να δέχεται αεροπορικές προσβολές. Την 201700 από αεροπορική προσβολή τραυματίστηκε ο Επικελευστής Γ.Μορφόπουλος που μεταφέρθηκε εις το Νοσοκομείο Αμμοχώστου. Και την 20^η και την 21^η ο Σταθμός δεχόταν συνεχώς αεροπορικές επιθέσεις.

Ο ΣΕΠ ΒΥΡΩΝ (Αγ. Νάπα) βρισκόταν σε πλήρη λειτουργία. Διαβίβαζε συνεχώς αναφορές προς τον Θάλαμο Επιχειρήσεων της ΝΔΚ.

Στον ΣΕΠ ΓΑΛΗ (Πάφος) το Ραντάρ βρισκόταν εκτός λειτουργίας, λόγω καταστροφής του κατά τα γεγονότα του πραξικοπήματος. Δύο Έρλικον και ο οπλισμός επιστρατεύσεως είχαν κλαπεί.

Ο ΣΕΠ ΔΟΞΑ (Κορμακίτης) από την ώρα ενάρξεως της αποβάσεως δεχόταν αεροπορικές προσβολές. Στις 211600 μετά από βομβαρδισμό ο Σταθμός έπαψε να λειτουργεί με βλάβες στο Ραντάρ, στις συσκευές συνεννοήσεως και σε α/α πολυβόλα. Το προσωπικό του απομακρύνθηκε μετά από διαταγή του ΝΔΚ.

Στις 221600 διατάχθηκε από τον ΟΗΕ διακοπή των εχθροπραξιών.

Περίοδος ανακωχής από 221600 ΙΟΥΛ έως 140500 ΑΥΓ.

---

⁴⁵ Αντιπλοίαρχου Γ.ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ, Ως άνω

⁴⁶ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΚΥΠΡΟΥ ΑΡΧΟΜΕΝΟΝ ΤΗΝ 0001 ΤΗΣ 20-7-74

Το βράδυ της 24^{ης} Ιουλίου ομάδα του Ναυτικού υπό τον Παπαργύρη μετέβη στην Λεμεσό ξεφόρτωσε από ένα Μότορσιπ πυρομαχικά που είχαν αποσταλεί για την ΕΦ και τα μετέφερε το πρωί της επομένης στις αποθήκες της. Η Κύπρος και η περιοχή 40 ναυτ. μίλια γύρω της είχε κηρυχθεί από τους Τούρκους 'Ζώνη ναυτικού και αεροπορικού αποκλεισμού'. Είναι αξιομνημόνευτη η στάση του Καπετάνιου του Ε/Γ-Ο/Γ ΡΕΘΥΜΝΟ Ν. Λιάτσικα που απέπλευσε με το πλοίο του τα μεσάνυχτα της 21^{ης} για την Κύπρο μεταφέροντας ένα τάγμα πεζικού, μια ίλη ελαφρών αρμάτων, και 600 Κύπριους εθελοντές. Δυστυχώς το πλοίο αργότερα διατάχθηκε να αναστρέψει και να επαναπλεύσει στον Πειραιά. Ο επικεφαλής του τάγματος Συνταγματάρχης Παπαποστόλου αρνήθηκε να εκτελέσει την διαταγή και για να πειστεί διατάχθηκε να πλεύσει προς Ρόδο που οι Τούρκοι δήθεν έκαναν απόβαση. Είναι ακόμα αξιομνημόνευτη η πατριωτική στάση των Καπετάνιων και των πληρωμάτων τεσσάρων μότορσιπ που σπάζοντας τον ναυτικό αποκλεισμό κατάφεραν να μεταφέρουν στην Κύπρο πολεμοφόδια για την ενίσχυση της Εθνικής Φρουράς. Το πρώτο Μ/Σ ΑΙΓΑΙΟ (δεν αναγράφεται όνομα Καπετάνιου) ξεφόρτωσε το βράδυ της 24^{ης}. Το δεύτερο Μ/Σ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ με Καπετάνιο τον Α. Τσαλαπατάνη από την Σάμο ξεφόρτωσε το βράδυ της 25^{ης}. Το τρίτο (δεν αναγράφεται ούτε όνομα πλοίου ούτε όνομα Καπετάνιου) ξεφόρτωσε το βράδυ της 27ης. Το τέταρτο Μ/Σ SPICA με Καπετάνιο τον Ε. Τσαλαπατάνη, Σαμιώτη επίσης, εξάδελφο του Καπετάνιου του Μ/Σ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ξεφόρτωσε το βράδυ της 30^{ης}.⁴⁷

Την 24^η κατόπιν εντολής του Παπαγιάννη παρουσιάστηκε ενώπιον του ο Παπαδάκης όπου,⁴⁸ «Με φοβισμένο ύφος και έτοιμος να κλάψει μου είπε ότι την ημέρα της εισβολής ακούγοντας τον Τσομάκη να λέει... με βομβαρδίζουν... με βομβαρδίζουν κτλ φοβήθηκε και τα έχασε τόσο πολύ που έχασε κάθε έλεγχο για τους υφισταμένους του με αποτέλεσμα ο Τσαταλός να δηλώσει ψευδώς βλάβη, να επιστρέψει στη ΝΒΧ, και να εγκαταλείψει την Τ/Α του και μάλιστα πήγε κατ ευθείαν στην οικία του ο δε Κανδαλέπας Κυβερνήτης της Τ/Α που επέβαινε και ο ίδιος ακόμη πιο φοβισμένος να του ζητάει να πάνε στο λιμάνι της Αμμοχώστου δήθεν για να πάρουν τσιγάρα όπου θα εγκατέλειπαν την Τ/Α πηγαίνοντας σπίτια τους. Τελικώς αποφάσισαν να προσαράξουν την Τ/Α στην ακτή βορείως της Αμμοχώστου να την εγκαταλείψουν εκεί και να γυρίσουν στη Βάση δια ξηράς. Όταν την προσάραξαν αντελήφθησαν ότι η περιοχή ήταν ναρκοπέδιο της ΕΦ και με το ραδιοτηλέφωνο της Τ/Α ειδοποίησαν την Βάση που έστειλε πλωτό μέσο και τους μάζεψε. Βέβαια ύστερα από αυτό δεν ήταν δυνατό να εξασκήσει διοίκηση διότι οι Υπαξιωματικοί κυρίως αλλά και οι ναύτες τον χλεύαζαν πίσω από την πλάτη του τους δε δύο Υποπλοιάρχους Κυβερνήτες των Τ/Α ούτε που ήθελαν να τους ξέρουν. Μου ανέφερε επίσης ότι ο υποδιοικητής της Βάσεως Δούκας δεν ήταν στη Βάση τις τρεις μέρες του πολέμου αλλά στο σπίτι του λόγω στομαχικών διαταραχών όπως είχε δηλώσει. (Ο Γουλέας⁴⁹ γράφει ότι ο

---

⁴⁷ Υποναυάρχου Μ.ΜΑΣΤΡΑΚΑ, Άγνωστες ηρωικές αποστολές του εμπορικού μας ναυτικού Περιοδικό Ναυτική Ελλάς

⁴⁸ Αντιπλοιάρχου Γ.ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ, Ως άνω

⁴⁹ Υποπλοιάρχου Σ.ΓΟΥΛΕΑ, Ως άνω

Δούκας προσβλήθηκε από παρωτίτιδα νοσηλευθείς οίκοι). Ο Υποπλοίαρχος Ντάνος ήταν ενεργός στα συνεργεία και σε ολόκληρη τη Βάση και αυτά εν μέσω αεροπορικών επιθέσεων. Ο Υποπλοίαρχος Γουλέας Διοικητής ΟΥΚ και ο βοηθός του ΠΥ ήταν στη Βάση παρέμεναν όμως αδρανείς. Στην ουσία δηλαδή την βάση την υπερασπίζοντο οι Υπαξιωματικοί και οι ναυτοδίοποι και ο Κυβερνήτης του Π/Π ΛΕΒΕΝΤΗΣ Υποπλοίαρχος Ταβλαρίδης με το πλήρωμα του. Είπα στον Παπαδάκη να φύγει και ότι θα κάνω ΕΔΕ για το θέμα όπως και πως ότι μου είπε προφορικά να μου τα υποβάλει και γραπτά». ⁵⁰ Τα αναφερθέντα από τον Παπαδάκη ο Παπαγιάννης τα μεταβίβασε στον Α/ΓΕΕΦ Γεωργίτση και διέταξε την διενέργεια ΕΔΕ από τον Παπαργύρη. Η ΕΔΕ αυτή δεν ολοκληρώθηκε. Επί του ίδιου θέματος διενήργησε ΕΔΕ ο τότε Πλοίαρχος Ν. Παππός στο πόρισμα της οποίας που υπέβαλε στις 12-6-75 δεν καταλόγισε ευθύνες. Όπως γράφει «...αμφότεροι ενήργουν εν πλήρη συγχύσει... εκ του βιαίου αδιστάκτου και δικτατορικού χαρακτήρος του ΝΔΚ όστις ήσκει βαρείαν ψυχολογικήν βίαν και απηύθηεν κατ' αυτών απειλάς...». Στο βιβλίο του Η Μάχη της Κύπρου ο Γ. Σέργης γράφει ότι ο Παπαδάκης καταθέτοντας στην επιτροπή της Βουλής «κατέθεσε ότι η προσάραξη οφείλετο σε βλάβη και των δύο κινητήρων του σκάφους... ομολόγησε ότι ήτο σκόπιμη πράξη και άρνηση προς την εντολή του ΝΔΚ... λόγω αντιδράσεως προς αυτόν...». Την 25^η διατάχθηκε η συγκρότηση δύο Ναυτικών Σταθμών, ενός στη Λεμεσό, και ενός στη Λάρνακα υπό την διοίκηση στρατευσίμων Σημαιοφόρων. Οι νέοι Ν Σταθμοί άρχισαν να λειτουργούν μετά από δύο μέρες. Την 27^η γράφει ο Παπαγιάννης ⁵¹ «Γυρίζοντας στο γραφείο μου αργά το απόγευμα με περίμενε ο Κανδαλέπας που είχε έλθει από την NBX και ζήτησε να με δει. Κλαίγοντας μου ανέφερε ότι είχε μετανιώσει για την δειλία που είχε επιδείξει κατά τις επιχειρήσεις ότι θα ήθελε να υπηρετήσει ξανά μαζί μου διότι με εκτιμούσε αφάνταστα, παρακαλώντας με να φροντίσω να τοποθετηθεί στο Α/Τ ΣΦΕΝΔΟΝΗ στο οποίο θα πήγαινα Κυβερνήτης και τέλος μου ανέφερε ότι φοβάται να επιστρέψει στη NBX διότι οι Υπαξιωματικοί κυρίως τον απειλούν για την δειλία του και φοβάται μήπως τον... σκοτώσουν». Μετά τα γεγονότα των πρώτων ημερών της εισβολής δηλαδή την επιστροφή της μιας Τ/Α από την αποστολή της λόγω βλάβης και την προσάραξη της άλλης στη Βάση επικράτησε κλίμα διχόνοιας. Οι Υπαξιωματικοί που συγκροτούσαν τις ομοχειρίες των αντιαεροπορικών κατά την εισβολή, και βρισκόταν συνεχώς στα πυροβόλα, κατηγορούσαν τους Αξιωματικούς ότι επέδειξαν παθητικότητα και ότι βρισκόταν κλεισμένοι στα δωμάτια τους χωρίς να συμπαρίστανται. Ο Παπαγιάννης το πληροφορήθηκε και την 27^η ΙΟΥΛ επισκέφθηκε τη NBX και ομίλησε σε συγκέντρωση των Υπαξιωματικών κάνοντας τους τις πρόποσες συστάσεις. Το κλίμα αυτό το περιγράφει ο τότε Αρχικελευστής Η/Λ Δ. Κωνσταντίνου. ⁵² Στις 27 ΙΟΥΛ με ΣΗΜΑ ΓΕΕΦ 272000 διατάχθηκε η αναδιοργάνωση των Μονάδων της Ε. Φρουράς. Με ΣΗΜΑ Α/ΓΕΕΦ

---

⁵⁰ Αντιπλοίαρχου Γ.ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ, Ως άνω

⁵¹ Αντιπλοίαρχου Γ.ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ, Ως άνω

⁵² Συνέντευξη Δ.ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, Ως άνω

051005ΑΥΓ προφανώς μετά από εισήγηση του Παπαγιάννη, (ο οποίος με ΣΗΜΑ ΝΔΚ 051101 ΑΥΓ διέταξε την εφαρμογή του) διατάχθηκε:

- Η τοποθέτηση του Δούκα στην Τ/Α-6 στην θέση του Τσαταλού
- Η τοποθέτηση του Ταβλαρίδη στην Τ/Α-4 στην θέση του Δούκα προσωρινά και μέχρι την επισκευή του Π/Π ΛΕΒΕΝΤΗΣ
- Η τοποθέτηση του Γουλέα ως Υποδιοικητού της NBX (με νεώτερο σήμα τοποθετήθηκε ως ΔΔ/NBX και όχι ως υποδιοικητής)
- Οι Υποπλοίαρχοι Κανδαλέπας και Τσαταλός να περιορισθούν στα στην Βάση καθήκοντα τους. Ο Κανδαλέπας να παραμείνει κυβερνήτης της προσαραγμένης Τ/Α-2
- Τα εν ενεργεία πλοία να τεθούν υπό την πλήρη διοίκηση του ΝΔΚ και τα υπό επισκευή υπό την διοίκηση του διοικητού NBX
- Την τακτική διοίκηση εν πλω να ασκεί ο αρχαιότερος Κυβερνήτης

Με τις ανωτέρω τοποθετήσεις στην ουσία απάλλαξε από Μάχιμα καθήκοντα τους Παπαδάκη, Κανδαλέπα και Τσαταλό. Την 29^η από επίθεση αεροσκαφών στις εγκαταστάσεις του CYTA τραυματίστηκε ο ναύτης Ν. Παρτάκης. Στις 4 Αυγούστου ήλθε στην Κύπρο με πλοίο (ο αποκλεισμός είχε λήξει) ο νέος Διοικητής της ΕΦ Αντιστράτηγος Καραγιάννης ο οποίος άρχισε να ενημερώνεται και να παραλαμβάνει από τον Ταξίαρχο Γεωργίτση. Την 6^η Αυγούστου ήλθε διαταγή μεταθέσεως για το ΓΕΝ των Παπαγιάννη και Παπαργύρη οι οποίοι αναχώρησαν στις 10 του μηνός και την 11^η ο δεύτερος. Ο Παπαργύρης αναχώρησε έχοντας μαζί του μέρος της ΕΔΕ που είχε διαταχθεί να κάνει και το οποίο παρέδωσε στον Μεταλλινό στα πλαίσια της ΕΔΕ που εκείνος έκανε αργότερα. Ο Παπαγιάννης αναχώρησε αφού παρέδωσε καθήκοντα στον Παπαδάκη.

Η NBX βρισκόταν κατά το διάστημα αυτό σε πλήρη συναγερμό. Έγιναν προσπάθειες εξαγωγής των μηχανών της Τ/Α-2 προκειμένου να τοποθετηθούν στην Τ/Α-5, καθώς και προσπάθειες αντικαταστάσεως του ακροπρυμναίου εδράνου του αριστερού άξονα του Π/Π ΛΕΒΕΝΤΗΣ. Και οι δύο αυτές προσπάθειες δεν κατέστη δυνατόν να ικανοποιηθούν λόγω ελλείψεως πλωτού γερανού η πρώτη και λόγω απαιτήσεως δεξαμενισμού η δεύτερη. Αργότερα ιδιωτικό συνεργείο εξήγαγε τον άξονα και τον μετέφερε προς επισκευή. Αντίθετα τέθηκε σε ενέργεια η Τ/Α-6 με μειωμένες στροφές μηχανών και μαζί με την Τ/Α-4 ήταν πλέον τα μόνα εν ενεργεία πλοία της ΝΔΚ.⁵³

Την 10^η ΑΥΓ ο Παπαδάκης παρέλαβε καθήκοντα ΝΔΚ από τον Παπαγιάννη και παρέδωσε καθήκοντα Διοικητού NBX στον Δούκα. Το επιτελείο της NBX διαμορφώθηκε ως ακολούθως:

---

⁵³ ΣΗΜΑΤΑ ΝΔΚ 061450ΑΥΓ, NBX 061730ΑΥΓ, NBX081230ΑΥΓ.

- Υποπλοίαρχος Π. Δούκας Διοικητής NBX
- Υποπλοίαρχος Α. Κανδαλέπας Κυβερνήτης των υπό επισκευή T/A-5 και T/A-6
- Υποπλοίαρχος Ε. Τσαταλός Κυβερνήτης T/A-4
- Υποπλοίαρχος Σ. Γουλέας Διοικητής ΟΥΚ
- Υποπλοίαρχος Σ. Ταβλαρίδης Κυβερνήτης του Π/Π ΛΕΒΕΝΤΗΣ
- Υποπλοίαρχος Γ. Ντάνος ΔΤ/NBX
- Ανθυποπλοίαρχος Γ. Αρμενιάκος ΔΚ/NBX

Την 13^η Αυγ η T/A-5 βρισκόταν υπό διαδικασία ενεργοποίησης, η T/A-4 ήταν ικανή να πλεύσει με δύο μηχανές, η T/A-6 ικανή να πλεύσει με δύο μηχανές και περιορισμένες στροφές και το Π/Π ΛΕΒΕΝΤΗΣ υπό επισκευή ικανό να πλεύσει με ένα άξονα.

Ο ΝΣ Κυρήνειας είχε καταληφθεί από τους Τούρκους.

Ο ΝΣ Πάφου ενεργοποιήθηκε και λειτουργούσε κανονικά.

Οι ΣΕΠ ΑΣΤΗΡ ΒΥΡΩΝ ΓΑΛΗ ευρίσκονται σε συναγερμό πλήρως ενεργοποιημένοι.

Την 25^η το ΣΕΠ ΔΟΞΑ (Κορμακίτης) ενεργοποιήθηκε ξανά την 25η αφού επισκευάσθηκαν τα α/α πολυβόλα από τον στρατό το δε Ραντάρ και οι συσκευές συνεννόησης από προσωπικό της NBX. Την ίδια μέρα η δύναμη του Παρατηρητηρίου ενισχύθηκε με 20 ναύτες διότι οι Τούρκοι επεκτεινόταν προς εκείνη την κατεύθυνση.

ΑΤΤΙΛΑΣ II Περίοδος από 140500 ΑΥΓ έως 161800

Μετά την κατάπαυση του πυρός άρχισαν την 25^η Αυγούστου συνομιλίες στην Γενεύη. Όμως τα Τουρκικά στρατεύματα στην Κύπρο δεν σταμάτησαν τις επιχειρήσεις και την προώθηση τους, ούτε σταμάτησε η συνεχής μεταφορά στρατευμάτων από την Τουρκία. Οι συνομιλίες οδηγήθηκαν μεθοδικά από τους Τούρκους σε αδιέξοδο και την 140500 ΑΥΓ τερματίστηκε η κατ επίφαση εκχειρία και άρχισε γενική επίθεση των 40.000 στρατιωτών και των 300 τάνκ που είχαν μεταφερθεί από την Τουρκία για κατάληψη του βορείου τμήματος του νησιού.

Στις 13 Αυγούστου παραμονή της επιθέσεως των Τούρκων οι υπηρεσίες του Ναυτικού βρισκόταν στην ακόλουθη διάταξη:⁵⁴

- Επιτελείο ΝΔΚ: Σε γενικό συναγερμό στην Μαλούντα
- NBX: Σε γενικό συναγερμό

⁵⁴ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΚΥΠΡΟΥ ΑΡΧΟΜΕΝΟΝ ΤΗΝ 0001 ΤΗΣ 20-7-74

- ΣΕΠ ΑΣΤΗΡ: Σε γενικό συναγερμό εις το Ριζοκάρπασο
- ΣΕΠ ΒΥΡΩΝ: Σε γενικό συναγερμό στην Αγ. Νάπα
- ΣΕΠ ΓΑΛΗ: Σε γενικό συναγερμό στην Πάφο
- ΣΕΠ ΔΟΞΑ: Σε γενικό συναγερμό στον Κορμακίτη
- Π/Π ΛΕΒΕΝΤΗΣ: Σε γενικό συναγερμό στην NBX
- Τ/Α-4 και Τ/Α-6: Σε γενικό συναγερμό στην NBX
- Τ/Α-5: Σε επισκευή στην NBX
- Τ/Α-2: Προσαραγμένη βόρεια της Αμμοχώστου

Την 0445 της 14^{ης} Τουρκικά αεροσκάφη επιτέθηκαν στη NBX. Δεν υπήρξαν απώλειες. Περί την 1100 ειδοποιήθηκε η Βάση από την ΝΔΚ να είναι έτοιμοι για αναχώρηση αν παρίστατο ανάγκη. Έγινε σύσκεψη Αξιωματικών και συζητήθηκε το θέμα της εγκατάλειψης της Βάσης. Αποφασίστηκε να αρχίσει η προετοιμασία εκρηκτικών υλών για υπονόμηση και καταστροφή των πλοίων και εγκαταστάσεων χωρίς να προσδιορισθεί ποιες θα είναι αυτές. Το έργο αυτό το ανέλαβαν οι ΟΥΚ και ο Γουλέας διέταξε τους Αρχικελευστές Α. Χειρόπουλο και Σ. Πασχαλίδη να προετοιμάσουν εκρηκτικές ύλες ικανές να βυθίσουν τα πλοία και να καταστρέψουν άλλες εγκαταστάσεις ως Ραντάρ, βάσεις πυροβόλων, αποθήκες αμοιβού υλικού και του θαλάμου επιχειρήσεων. Την 1430 η ΝΔΚ υπέβαλε προς ΓΕΕΕΦ τις ακόλουθες προτάσεις τις οποίες το ΓΕΕΦ ενέκρινε:⁵⁵

1. Αναφέρεται από λήψεως άπαν προσωπικόν Ν.Β.Χ. και των εν αυτή τορπιλακάτων μετακινηθεί εν αραιώσει προς Λάρνακα.
2. Τορπιλάκατοι λόγω καιρού και μη εμπνέουσαι εμπιστοσύνην δεν δύνανται πλεύσουν Λάρνακα και προτείνεται ανατιναχθούν πάραυτα.
3. Προσωπικόν Π/Π ΛΕΒΕΝΤΗΣ λόγω μειωμένης αποδόσεως πλοίου μεταβεί άμα λήψει εις Λάρνακα.
4. ΣΕΠ ΒΥΡΩΝ μετά Ραντάρ και προσωπικού του μετακινηθεί άμα λήψη εις Λάρνακα.
5. ΣΕΠ ΑΣΤΗΡ μόνον προσωπικό άνευ Ραντάρ μετακινηθεί εις Λάρνακα από λήψεως.
6. Παρακαλώ όπως εγκρίνοντας διατάξητε.

Εις το ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ⁵⁶ αναγράφεται ότι «Π/Π ΛΕΒΕΝΤΗΣ λόγω μειωμένης αποδόσεως διετάχθη όπως καταστραφεί και το προσωπικόν του μετακινηθεί εις Λάρνακα

⁵⁵ ΣΗΜΑ ΝΔΚ 141430 ΑΥΓ

⁵⁶ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΚΥΠΡΟΥ ΑΡΧΟΜΕΝΟΝ ΤΗΝ 0001 ΤΗΣ 20-7-74

μετά του προσωπικού της NBX». Η εντολή καταστροφής των δύο Τ/Α και του Π/Π ΛΕΒΕΝΤΗΣ στην ουσία των μόνων πλοίων που είχα απομείνει στο Κυπριακό Ναυτικό ανοίγει περιθώρια συζητήσεων. Γιατί άραγε δεν ενέπνεαν εμπιστοσύνη οι δύο Τ/Α και ποιος ήταν ο καιρός που επικρατούσε Αύγουστο μήνα στην Κύπρο και δεν ήταν δυνατό σε καιρό πολέμου και οι Τ/Α, και το Π/Π ΛΕΒΕΝΤΗΣ με ένα άξονα, να πλεύσουν παραπλέοντας εγγύς τις ακτές λίγα μίλια νοτιότερα μέχρι την Λάρνακα;

Το Αντιτορπλικό ΑΔΡΙΑΣ χτυπημένο από νάρκη στα Δωδεκάνησα το 1943 και κομμένο στα δύο καταπλέει θριαμβευτικά στο λιμάνι της Αλεξάνδρειας. Άραγε το πλοίο ενέπνεε εμπιστοσύνη;

Οι ΟΥΚ θα παράμεναν στη Βάση μέχρι περατώσεως του έργου υπονομεύσεως των πλοίων και εγκαταστάσεων κατά την κρίση του διοικητού των ΟΥΚ. Την 14:50 η NBX είχε εκκενωθεί.⁵⁷ Μετά την αποχώρηση του προσωπικού οι ΟΥΚ άρχισαν την υπονόμηση.⁵⁸ Περί την 15:15 δόθηκε στον Γουλέα από τον Τζεφεράκο τηλεφωνικά η εντολή όπως αποχωρήσει όλο το προσωπικό από τη Βάση διακόπτοντας τις εργασίες υπονομεύσεως και να κατευθυνθεί προς Λάρνακα γιατί επίκειτο η αποκοπή της οδού Αμμοχώστου-Ριζοκαρπασίας υπό των Τουρκικών αρμάτων μάχης. Μετά από αυτά ο Γουλέας διέταξε την διακοπή των υπονομεύσεων την πυροδότηση των ήδη υπονομευθέντων πλοίων και Ραντάρ και την αποχώρηση των ΟΥΚ με προορισμό την Λάρνακα που έφθασαν περί την 18:00.⁵⁹ Στις 1815 Αντιτορπλικά βομβάρδισαν την NBX.⁶⁰ Στις 19 Αυγούστου το ΓΕΕΦ με ΣΗΜΑ ΓΕΕΦ 191645 ΑΥΓ ανέφερε στο Αρχηγείο Ναυτικού τα ακόλουθα σχετικά με τις υπονομεύσεις στη NBX:

Επί σχετικού γνωρίζονται τα κάτωθι:

α. Εγκαταστάσεις ξηράς και υλικά συνεργείων και αποθηκών δεν κατέστη δυνατόν να καταστραφούν.

⁵⁷ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΚΥΠΡΟΥ ΑΡΧΟΜΕΝΟΝ ΤΗΝ 0001 ΤΗΣ 20-7-74

⁵⁸ Συνέντευξη Δ.ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ-Δ.ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΗ, Ως άνω

⁵⁹ Υποπλοιάρχου Σ.ΓΟΥΛΕΑ, Ως άνω

⁶⁰ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΚΥΠΡΟΥ ΑΡΧΟΜΕΝΟΝ ΤΗΝ 0001 ΤΗΣ 20-7-74

β. Οπλισμός και πυρομαχικά παρελήφθησαν υπό προσωπικού άπαντα πλην τορπιλών και πυρομαχικών 20mm άτινα εγκαταλείφθηκαν. Πυροβόλα 20mm κατεστράφησαν. Έκ τορπιλών είχαν αφαιρεθεί κώνοι μάχης.

γ. Οι πλείονες συσκευαί κατεστράφησαν και τινές παρελήφθησαν υπό του προσωπικού.

δ. Τα πλείονα οχήματα παρελήφθησαν υπό προσωπικού.⁶¹ Μεταγενέστερα ο Γουλέας αναφέρει ότι και οι τρείς Τ/Α που βρισκόταν στην Βάση καταστράφηκαν.⁶²

Το ΣΕΠ ΑΣΤΗΡ στο Ριζοκάρπασο δέχθηκε αεροπορική επίθεση με βόμβες Ναπάλμ και μετά από διαταγή της NBX στην οποία υπαγόταν καταστράφηκαν οι εγκαταστάσεις το ρυμουλκούμενο Ραντάρ συνδέθηκε σε τράκτορα και υπό την διοίκηση του Σημαιοφόρου ΣΕΑ/Μ Δ.Πυρόβολου το προσωπικό κινήθηκε προς Αμμόχωστο αφού πέρασε από την NBX η οποία εν τω μεταξύ είχε εγκαταλειφτεί. Στην συνέντευξη του ο Γουλέας λέει ότι περί την 17:30 που το προσωπικό του Σταθμού περνούσε κατά την υποχώρηση του από την NBX είδε τα αποτελέσματα των υπονομεύσεων.⁶³ Την 2230 αφίχθη στην Λάρνακα.

Το ΣΕΠ ΒΥΡΩΝ (ΑΓ. Νάπα) Προσωπικό και Ραντάρ διατάχθηκε την 141430 να μετακινηθεί στην Λάρνακα. Την 2330 αφίχθη στην Λάρνακα.

Το ΣΕΠ ΓΑΛΗ (Πάφος) Σε πλήρη λειτουργία.

Το ΣΕΠ ΔΕΛΤΑ (Κορμακίτης) διατάχθηκε την 141530 να μεταβεί με τα υλικά συνεννοήσεως, πυροβολικού, και ότι άλλο μπορεί να μεταφέρει στη Μόρφου. Εις περίπτωση συναντήσεως δυσκολιών ενεργήσει κατά την κρίση του και κατευθυνθεί νοτιότερον. Την 2230 στρατοπέδευσε προσωρινώς εις χωρίον Πλατάνια αναμένον διαταγάς.

Την 16^η Αυγούστου και περί ώρα 1755 διατάχθηκε κατάπαυση του πυρός σε όλες τις δυνάμεις της Εθνικής Φρουράς. Τα σχέδια των Τούρκων είχαν ολοκληρωθεί. Η μισή Κύπρος βρισκόταν πλέον υπό την κατοχή τους. Θα πρέπει πάντοτε να έχουμε κατά νου ότι οι

---

⁶¹ ΣΗΜΑ ΓΕΕΦ/3^ο ΗΩΠ 191645/8/74

⁶² Συνέντευξη Αντιναυάρχου Σ.ΓΟΥΛΕΑ, Ως άνω

⁶³ Συνέντευξη Αντιναυάρχου Σ.ΓΟΥΛΕΑ, Ως άνω

Τούρκοι δεν επιθυμούν την διπλή ένωση. Στόχος τους πάντα παραμένει η **επανάκτηση**.

Μετά την κατάληψη του νησιού οι Τούρκοι μετέφεραν και εγκατέστησαν ως έκθεμα στον Ναύσταθμο του Goltsuk δύο από τις Τορπιλακάτους.

Το σχέδιο Άτσεσον (1964) που υποστηρίχτηκε από τις ΗΠΑ εισήγαγε στο πρόβλημα την αντίληψη της διχοτόμησης. Αυτή η αντίληψη παρέμεινε η κύρια επιλογή των ΗΠΑ και του NATO αποτελώντας τον κύριο άξονα των συζητήσεων που ακολούθησαν τα επόμενα χρόνια μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας και αφορούσαν στην επίλυση του Κυπριακού. Στο Πόρισμα της Κυπριακής Βουλής για τον Φάκελο της Κύπρου μνημονεύεται επιστολή του Κ. Μητσοτάκη που βεβαιώνει ότι ομόφωνα το Ελληνικό υπουργικό συμβούλιο είχε δεχθεί το σχέδιο Άτσεσον. Ακόμα στην κατάθεση του στα πλαίσια του ίδιου πορίσματος ο τέως βασιλιάς Κωνσταντίνος δηλώνει ότι τόσο ο ίδιος όσο και ο Γ. Παπανδρέου σε πολύωρες συναντήσεις προσπάθησαν να πείσουν τον Μακάριο να δεχθεί το σχέδιο Άτσεσον. Από την στιγμή που εξασφαλίστηκε συναίνεση στην ιδέα της διχοτόμησης εκείνο που απέμενε για τις ΗΠΑ ήταν να ευρεθεί ο φορέας της υλοποίησης. Ανέλαβε η δικτατορική κυβέρνηση των συνταγματαρχών. Αποσύρθηκε η Μεραρχία. Επιχειρήθηκε η αποσταθεροποίηση του Μακαρίου με την ίδρυση του Εθνικού Μετώπου. Στην συνέχεια εστάλη στην Κύπρο ο Γρίβας ο οποίος ίδρυσε την ΕΟΚΑ Β με στόχο και πάλι την αποσταθεροποίηση. Μετά τον θάνατο του Γρίβα επιχειρήθηκε περαιτέρω όξυνση της αντιπαράθεσης μεταξύ των οπαδών του Μακαρίου και των ενωτικών προκειμένου να δοθεί η ευκαιρία στην Εθνική Φρουρά να επέμβει.

Όσο και να φαίνεται τραγικό οι Τούρκοι ήταν ενήμεροι για τα σχέδια και τις προθέσεις των Ελλήνων. Οι Έλληνες είχαν αποφασίσει να μην στείλουν ενισχύσεις στην Κύπρο. Το Ελληνικό ΑΕΔ καθισχύαζε το ΓΕΕΦ. Το ΓΕΕΦ διέθετε ακριβέστατες πληροφορίες για τις κινήσεις και τις προθέσεις των Τούρκων. Το ίδιο και η Ελληνική πρεσβεία στην Λευκωσία καθώς και το ίδιο το ΑΕΔ στην Αθήνα. Η ΚΥΠ στην Κύπρο είχε κάνει αξιομνημόνευτη εργασία. Οι αναφορές της είχαν και τους τρεις σαν αποδέκτες. Δεν μπορεί να εξηγηθεί με καμιά λογική η στάση του Α/ΓΕΕΦ του οποίου η αποστολή ήταν η εξασφάλιση της εδαφικής ακεραιότητας του νησιού να μείνει άπραγος ένα ολόκληρο βράδυ. Να μην έχει την ικανότητα να αντιληφθεί ότι η κύρια απειλή ήταν το προγεφύρωμα στην Κυρήνεια και να

επιτρέψει την ρίψη Τούρκων αλεξιπτωτιστών και την μεταφορά στρατιωτών με ελικόπτερα χωρίς να διατάξει την κατάρριψη τους. Εκτός εάν...

Η Κύπρος δεν υπήρξε θύμα στιγμιαίων πολιτικών αποφάσεων του δικτατορικού καθεστώτος το οποίο βέβαια φέρει τις δικές του ευθύνες. Η προδοσία έχει «προϊστορία». Στο τακτικό επίπεδο το Κυπριακό Ναυτικό προσέφερε την θυσία των Τ/Α της Κυρήνειας τους αγώνες των μονάδων του, τους νεκρούς και τους τραυματίες του, στο μέτρο που μπορούσε και όπως περιγράφηκε. Ποια ήταν η τύχη των Αξιωματικών και των Υπαξιωματικών που υπηρέτησαν στην Κύπρο αυτή την δραματική περίοδο δεν κρίθηκε σκόπιμο να εξεταστεί στην εργασία αυτή.

Σήφης Μανουσογιαννάκης

Αντιναύαρχος ΠΝ (ε.α)